

Biblioteks bladet

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING
TIDNING UTGIVEN SEDAN 1916

nr 06/2016

[s 6] Flera skolor slopar
Nationalencyklopedin

[s 28] Bok & bibliotek – och
Biblioteksbladet fyller 100

[s 38] Guided inquiry.
Ja gärna! Men hur?

När demokratin **UTMANAS**

[s 12] Att göra motstånd eller inte.

LibShelf, smart återlämningsystem! Perfekt för "Meröppet bibliotek"

P.V. SUPA

Huvudkontor

P. V. Supa Sweden AB

Jungmansgatan 16 A • 531 40 LIDKÖPING
Tel. 0510-608 00 • Fax. 0510-205 60

Försäljningsansvarig

Erling Magnusson

Mobiltel. 070-567 29 33

www.pv-sup.se • e-post: info@pv-sup.se

Hata alla är okej

”Ut med packet! Ut med packet!” Ett hundratals uniformerade män med flaggor och sköldar vrålade av sina lungors fulla kraft på Hagavägen i Borlänge den 1 maj. Vem som var packet talade de inte om. Det är nämligen förbjudet.

Man kan ju säga som ledarskribenten Gabriel Ehrling på Dalarnas tidningar sa till mig, att det är majoriteten de högerextrema vänder sig emot. Ändå var jag, medan den kompakta aggressiviteten fick rädslan att pulsera med varje hjärtslag, rätt säker på att det inte var jag som riskerade något när poliserna gått hem. Skulle någon åka på stryk var det nog istället någon som avvek synligt, troligen genom sin hudfärg. Mer än två tredjedelar av de cirka 6 000 hatbrott som årligen anmäls i Sverige uppges ha rasistiska eller främlingsfientliga motiv, enligt Brottsförebyggande rådet (2015).

Men Nordiska motståndsrörelsens demonstration låg inom yttrandefrihetens gräns. Den stred inte mot någon lag. Polisen skyddade den mot motdemonstranter.

DE SENASTE VECKORNA har samtalet om yttrandefrihet upptagits av högerextrema tidskriften Nya tidens medverkan, icke-medverkan och medverkan igen på Bok & bibliotek. Goda och dåliga argument har förts fram för alla tänkbara ståndpunkter. Frågan är svår.

Tidskriftens publiceringar rör sig inom lagens ramar även om de ibland balanserar precis på gränsen.

Men just när det gäller yttrandefriheten utmärker sig den extremhöger som Nya tider tillhör. I Myndigheten för kulturanalys rapport

Hotad kultur? från april uppgav 19 procent av författarna att de utsatts för hot eller trakasserier med koppling till deras yrkesutövning under det senaste året. I de fall då de drabbade uppfattat att förövaren hade politiska motiv var högerextrema/rasistiska motiv vanligare än andra.

DET ÄR INTE SÄLLAN ni som jobbar på biblioteken som har den delikata uppgiften att garantera yttrandefriheten i praktiken. Det är ni som både bevarar och lämnar ut de verk som skapats under lagens skydd. Som möter ifrågasättanden och kritik.

”Det är ni som garanterar yttrandefriheten i praktiken.”

Nu bedömer både Säpo och polismyndigheten att extremrörelserna i Sverige sedan ett år tillbaka ökat sin opinionsbildande aktivitet. Det syns och det kommer att synas i de offentliga rummen. Och det

blir en alltmer utsatt roll att utöva gränssättningen för demokratin och yttrandefriheten. I botten på alltihop ligger demokratins grundval: alla människors lika värde.

VI HOPPAS ATT det här numret ska ge inspiration och kraft till er som står vid diskarna. Kanske kan vi göra mer? Hör gärna av er till redaktionen med förslag.

Annika Persson
chefredaktör

Ur mitt
bibliotek

Efter sönderläsning och förlust är jag nu inne på min tredje Århundradets kärlekssaga och Märta Tikkanens mästerverk från 1978 blir aldrig sämre.

I nummer 6 2016

- 3 LEDARE
- 6 JUST NU
- 12 **TEMA: NÄR DEMOKRATIN UTMANAS**
 - 14 Där nazisterna marscherar
 - 19 Varberg gör motstånd
 - 23 Vad får man säga i biblioteket?
 - 25 De är skyldiga att bemöta rasism
 - 26 Med tidsandan som rättesnöre
- 28 **MINITEMA: BOKMÄSSAN**
 - 30 Sök, stök och författarbesök
 - 31 Seminarierna du inte vill missa
 - 32 Vad ska ett bibliotek vara?
 - 35 Ett lagarbete för fria bibliotek
- 36 TEST: BIBBLIX
- 38 SÅ GJORDE VI: GUIDED INQUIRY
- 40 NY FORSKNING
- 45 AKTUELLT FRÅN SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING

Följ oss varje dag

- biblioteksbladet.se
- facebook.com/biblioteksbladet
- twitter.com/biblioteksbladet

I Varberg tar biblioteken ställning mot rasism. Expos Alex Bengtsson föräras en kampanjtröja.

FOTO: JUAN ZAMORANO

s 19

Biblioteksbladet fyller år. Följ med och fira på Bok & Bibliotek!

FOTO: ISTOCK

Olika budskap möttes i Borlänge den 1 maj i år. Här en röst för läsning.

s 14

FOTO: ANNIKA PERSSON

Safari med storvilt!

Välkommen på safari bland storvilt och andra produktnyheter. Kika in i vår monter, G01:21 på Bok & Bibliotek. Vi är på plats den 22-23/9. Passa även på att hämta vår nya katalog!

WILDLIFE LIBRARIES

Möt Elna, Elof och Leopold. En kollektion möbler för exponering och förvaring av bilderböcker. Vi talar lekfulla former, finurliga funktioner, gedigen konstruktion och bra materialval. Allt med omsorg om såväl användarna som miljön. Möbler för barn på barns villkor.

Håll utkik efter vår nya katalog som skickas ut i början av oktober eller kika in i vår nätbutik redan nu. Här finner du många spännande nyheter.

WE
ARE
LIBRARY
PEOPLE®

Drömmer du om att trola fram ett magiskt universum i ditt bibliotek?
Följ med oss på äventyr!

Eurobib
direct

www.eurobib.se
PART OF LAMMHULTS DESIGN GROUP

Svensk biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsen. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

ORDET

Läslov

VÅRVINTERN HAR SITT sportlov och regeringen vill nu göra höstlovet till ett läslov. Statsminister Stefan Löfven lanserade ordet och satsningen i sitt sommaral. Fem miljoner per år ska kulturinstitutioner ska kunna söka för läsfrämjande aktiviteter. Samtidigt förstärker regeringen lärsatsningen "Läsluft" och Kulturrådets "Bokstart" som delvis riktar sig mot socioekonomiskt utsatta grupper. ■ BBL

Webbinarier med fokus på Legimus

JOBBAR DU MED Legimus i skola eller bibliotek? Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, anordnar flera talbokswebbinarier i höst, för nybörjare och erfarna, för er som möter elever och er som registrerar. Kurserna hittar du på MTM:s hemsida. ■ BBL

FOTO: LARRY BURGESS

Sorteringsolympiad

TRENDEN ATT ANORDNA biblioteksolympiader växer i USA. Här staplar Daytons universitetsbibliotekarier tidskrifter. Andra grenar är bokvagnsrusning och sortering enligt Library of Congress klassificeringssystem. ■ BBL

NE slopas i flera skolor

Ett sextiotal skolor slutar tillhandahålla ett uppslagsverk granskat av sakkunniga. Forskare vädjar om samhällets engagemang. TEXT ADAM WESTIN

”När vi sade upp NE var det jättemånga elever som kom och frågade varför vi inte hade den kvar. Men från bibliotekets sida kan vi inte ta prishöjningar på över tio procent per år, vår budget är ju densamma”, säger Richard Ohlsson, bibliotekarie på Stagneliusskolan i Kalmar.

Tiden då var och varannan svensk gick till bokhyllan och plockade fram ett blått band för att få veta mer om ett begrepp är sedan länge förbi. Den stora affären för Nationalencyklopedin AB är att sälja digitala tjänster till skolor och bibliotek.

En skola kan inte prenumerera på enbart uppslagsverket. Istället säljs ett paket med totalt nio tjänster, såsom ett ordböck, språkundervisning i bland annat spanska och tyska och en play-tjänst.

Utökningen är en anledning till att priset på NE gått upp kraftigt de senaste åren, vilket varit en het fråga i Skolverkets nätverk för skolbibliotekarier. När Biblioteksbladet i augusti frågade vilka skolor som nyligen sagt upp NE svarade företrädare för 67 grund- och gymnasieskolor att de avslutat sina abonnemang, främst på grund av det höjda priset. I vissa fall handlar det om hela kommuner som sagt upp abonnemanget för sina skolor. Landets största folkbibliotek, Stockholms stadsbibliotek, sa upp NE i år efter att priset stigit från 119 000 kronor år 2005 till 332 000 kronor år 2015.

Varför kan en skola inte prenumerera på enbart uppslagsverket?

– Det har inte funnits tillräckligt många kunder som önskat att dela

FOTO: ISTOCK

NE kom till 1985 efter ett riksdagsbeslut om att Sverige skulle ha en stor encyklopedi. Staten erbjöd då ett garantilån.

upp paketet. Man ser värdet i Norstedts ordböcker, Världens religioner, Världens länder och så vidare, eftersom tjänsterna används i de allra flesta fall, säger Johan Stenmarck, chef för NE:s svenska marknad.

Vad händer då om skolor väljer bort Nationalencyklopedins utbildningspaket och Wikipedia blir enda alternativet?

Biblioteksbladet har talat med företrädare för regeringen, Skolverket och Skolinspektionen, som inte kan eller vill uttala sig kring vilket uppslagsverk som elever bör ha tillgång till.

Det viktigaste är att skolbibliotek erbjuder en mångfald av källor, tycker

Olof Sundin, professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.

Han tycker att det är intressant att jämföra Nationalencyklopedin, ett privat företag utan statlig inblandning, med Store norske leksikon i Norge som staten finansierar till 36 procent.

– De har byggt ett uppslagsverk som bygger på en förståelse för det nya landskapet, där det både finns en redaktion som granskar och att alla kan bidra. Jag tror att det behövs ett samhälleligt engagemang för tillgänglighetsfrågor, man kan inte lämna allt i händerna på Googles algoritm, säger Olof Sundin. ■

”Det behövs en ökad medvetenhet”

MEDIAPRODUCENTER MÅSTE tänka tillgänglighet från början. Det säger Magnus Larsson, ny generaldirektör för Myndigheten för tillgängliga medier sedan den 1 september.

Magnus Larsson menar att tillgång till medier är en demokratifråga.

– Den som på grund av en funktionsnedsättning inte kan ta del av kultur och samhällsinformation riskerar att hamna utanför. Det behövs en ökad medvetenhet om hur viktigt det här är, säger han.

Magnus Larsson kommer senast från tjänsten som generaldirektör för Myndigheten för press, radio och tv. Där har han jobbat mycket med medier och tillgänglighet, och den nya tjänsten blir ett sätt att fortsätta det arbetet.

När kommer alla att kunna läsa vad de vill på det sätt de vill?

– Oj, det kan jag inte svara på, det

kan nog ingen göra. Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, strävar efter att bygga in tillgängligheten, att uppmuntra aktörer som ger ut medier att göra allt tillgängligt från början.

Magnus Larsson säger att digitaliseringen redan har gjort det lättare att lägga på tjänster, som syntolkning i mobilen. I framtiden hoppas han att medieproducenter på ett tidigt stadium under produktionen tar fram tekniker för bland annat textning och uppläst text.

Det är också viktigt att nå ut mer med MTM:s produkter och tjänster.

– Det är många som har rätt till det och behov. Vi har bra stöd i bland annat biblioteken och skolan, och det gäller att fortsätta det viktiga arbetet. Här är teknikutvecklingen också betydelsefull. ■

TEXT JENNIE AQUILONIUS

Magnus Larsson.
FOTO: ANNA-LENA AHLSTRÖM

Det här gör skolbibliotekarier på jobbet

NÄR KUNGLIGA BIBLIOTEKET samlade in den årliga biblioteksstatistiken var det flera skolbibliotekarier som tyckte att yrkets mångsidighet inte rymdes i frågorna som ställdes. I en ny undersökning beskrivs skolbibliotekariernas pedagogiska roll.

Kungliga biblioteket skickade ut en frivillig enkät till de 853 enskilda skolbibliotek där minst 20 arbetstimmar i veckan är avsatt till skolbiblioteksverksamhet. Syftet var att visa vilken resurs skolbibliotekarierna kan vara för att hjälpa eleverna att uppnå sina mål.

Nästan alla skolbibliotek uppger att de hjälper elever att hitta läsning på rätt nivå och beställer nya medier. 68 procent deltar i arbetsmöten med lärare, 62 procent utbildar elever i källkritik. Flera svarar att de även fungerar som IT-ansvarig och lär ut MIK till pedagogisk personal. De har också en viktig social funktion: ”Man är ju allmänt en person som man kan prata om 'allt' med, positivt som negativt. En länk till skolsköterska/kurator i vissa fall” skriver en skolbibliotekarie.

Det som saknas är framför allt bemanning och att lärare och skolledning blir mer upplysta om skolbibliotekariernas arbete. Om man frågar dem själva, alltså. ■

TEXT ADAM WESTIN

8

procent. Så mycket mindre tjänar bibliotekarier under en livstid än de som endast har en samhällsvetenskaplig gymnasieutbildning, enligt en undersökning från Saco. Utbildningen tjänar bibliotekarierna aldrig in. ■ BBL

Grattis Växjö!

ETT AV LANDETS äldsta bibliotek firar 350 år den 30 september. 1666 låg Växjö bibliotek i domkyrkans torn och hade 62 böcker. ■ BBL

Dokki i Århus.

Världens bästa nya bibliotek finns i Århus

DOKKI I ÅRHUS har utsetts till världens bästa nybyggda bibliotek. Förra året vann svenska Kista bibliotek.

Priset delades ut på världens biblioteksorganisation IFLA:s årliga konferens. Juryn vill uppmärksamma nya bibliotek som kombinerar funktionell arkitektur med kreativ digital utveckling och lokal kultur. Utöver IFLA står it-företaget Systematic och danska Slots- og Kulturstyrelsen bakom priset.

Biblioteksbladet besökte Dokki i nr 1 2016 – reportage och bilder hittar du på biblioteksbladet.se. ■ BBL

FOTO: CHRISTINE OLSSON

Ola Larsmo är ordförande för Svenska Pen.

Svenska Pen bjuder in bibliotekarierna

När hoten mot yttrandefriheten ökar visar fler bibliotekarier intresse för Svenska Pen. Föreningen vänder sig också mer aktivt mot fler grupper.

– Vi måste samla våra styrkor, säger Ola Larsmo.

TEXT JENNIE AQUILONIUS

Personer som arbetar på det litterära fältet kan ansöka om att vara med i Svenska Pen. Längre bestod medlemmarna framför allt av journalister och författare, men nu breddar föreningen sin medlemsdefinition till att omfatta alla som försvarar litteraturen. Det beror på att Svenska Pen ser att hoten mot yttrandefriheten ökar och därför beslutat att jobba mer inom Sverige, men också på att fler bibliotekarier vill vara med.

– Det finns redan bibliotekarier som är medlemmar, men vi vill göra det tydligare att de är välkomna. Det kan till exempel handla om biblio-

tekarier som jobbar med fristadsförfattare, säger Ola Larsmo, ordförande för Svenska Pen.

Han tror att intresset bland annat beror på att Pens frågor är aktuella.

– Hoten mot yttrandefriheten har inte varit så här stora sedan kalla krigets värsta år. Jag tror att bibliotekarier förstår vilken central roll fri tillgång till litteratur spelar för yttrandefriheten och vill värna det.

Tidigare har föreningen mest stöttat hotade författare i andra länder. Men rapporterna från svenska medlemmar som utsatts för hot, framför allt från högerextremister, ökar.

– Vi tänker att bibliotekarier kan vara utsatta på samma sätt som journalister och författare. De kanske får hot om de tillhandahåller ”fel” litteratur, har ”fel” åsikter eller släpper fram något på biblioteket som någon inte gillar. Vi vill gärna ta del av deras erfarenheter, säger Ola Larsmo.

Aspirerande medlemmar kommer fortfarande att granskas innan de väljs in eftersom Svenska Pen regelbundet utsätts för infiltrationsförsök och flyktingspionage. ■

Dags att byta bibliotekssystem?

Uppgradera till Mikromarc 3

Vi fortsätter att växa – både bland folk- och fackbibliotek! Därför kan vi hälsa våra nya kunder Finlandsinstitutet, Kooperativa Förbundet och Medicinska biblioteket landstinget Västernorrland välkomna som Mikromarc-kunder.

Nu är det dags för årets Bokmässan – välkommen du också och upptäck varför vi blir fler och fler!

Varför Mikromarc?

- ✓ *Smidigt* – Enkelt att lära sig och okomplicerat att använda.
- ✓ *Prisvärt* – Ett modernt system från en trygg leverantör till ett rimligt pris.

Varför Bibliotekscentrum?

- ✓ Tillgång till en engagerad och kompetent support.
- ✓ Lyhörd organisation med kundstyrd utveckling.

Träffa oss på Bokmässan!

Vi finns i monter D01:09.

Vi bjuder på kaffe och bulle torsdag 22/9 kl 15.00–15.30 och fredag 23/9 kl 10.30–11.00.

Kom till vårt mingel med visning av *CS Library Saga* på Brewhouse torsdagen 22/9.

Visningen börjar 17.30 och minglet kl 18.30

Passa på att avnjuta mat och dryck och träffa kollegor från hela Sverige.

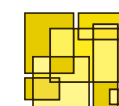
Anmäl dig till minglet senast 15 september på www.bibliotekscentrum.se.

Vi ses på Bokmässan!

Upplev skillnaden med Mikromarc 3 på www.youtube.com/mikromarc

Tel 0470-532 530
www.bibliotekscentrum.se

Bibliotekscentrum

BOKMÄSSAN
GÖTEBORGS BOK FAIR

Sagt om
Biblioteksbladet #5

f CECILIA HERDENSTAM

Riktigt höjdarnummer! Så läsvärt tycker jag

t KAROLINA ANDERSD

@Karolingva

Superintressant intervju med Jutta Haider i senaste @Biblioteksbladi

i ÅSA STORCK

@asastorck

Minns när jag faktiskt inte tyckte just den här läsningen var ett måste. Nu kan jag knappt bärga mig innan jag får börja lusläsa...är det jag eller #biblioteksbladet som förändrats :) ? !

Nytt avtal dyrt för biblioteken

Kungliga biblioteket har tecknat ett pilotavtal för öppet tillgänglig forskning som kombinerar licens- och författaravgifter.

Avtalet som skrivits mellan Bibsam-konsortiet och det tyska förlaget Springer innebär att de deltagande universitetens forskare får tillgång till drygt 1 650 hybridtidsskrifter. De behåller upphovsrätten och kan publicera sina artiklar var de vill.

Universitetsbiblioteken står för den största delen av notan men Kungliga biblioteket och Vetenskapsrådet bidrar också.

Projektet ska dessutom utvärdera var pengarna till avgifterna kommer från och hur de fördelas.

Enligt Wilhelm Widmark, ordförande i Bibsamkonsortiets styrgrupp och överbibliotekarie på Stockholms

universitet, är den största förändringen att det nu blir enklare med open access för forskarna, deras artiklar blir automatiskt öppet tillgängliga.

Men Wilhelm Widmark menar att systemet fortfarande är dyrt.

– Vi har gjort en prognos för hur mycket som kommer att publiceras i Sverige under avtalsperioden och betalar för det. Det blir billigare än om vi hade fortsatt att betala fler författaravgifter. Springer vågar testa en ny modell, men de tjänar inte mindre pengar än tidigare.

Modellen testas också vid Max Plank institutet i Tyskland, Nederländerna, Österrike och Storbritannien. Pilotavtalet började gälla den 1 juli och fortsätter fram till december 2018. ■

TEXT JENNIE AQUILONIUS

MÅNADENS ELIN AV ELIN LUCASSI

Elin Lucassi är serietecknare, illustratör och skribent och jobbar dessutom med utbildning på Kungliga biblioteket. Hennes debutbok *Jag är den som är den* utkom på Kartago förlag i januari 2015.

Konferenser för dig som arbetar på bibliotek

conductive

EN DEL AV
TEKNOLOGISK
INSTITUT AB

FRAMTIDENS BIBLIOTEK 2016

12-13
oktober

- Bibliotekets nya roll som attraktiv mötesplats
- Det digitala biblioteket – utmaningar & möjligheter

SKOLBIBLIOTEK 2016

23-24
november

- Inspireras av hur andra arbetar för att stötta elevernas måluppfyllelse
- Vidareutveckla din förmåga inom källkritik och informationssökning

Ange kod BIB16 för 10% rabatt!

www.conductive.se

Läslust för alla.

Välkommen till monter C04:22. Vi informerar om talböcker, taltidningar, punktskriftsböcker och LL-förlagets nya böcker.

Vi medverkar vid fem seminarier:

- Nationell biblioteksstrategi – en skjuts för tillgänglighetsfrågan på biblioteket?
- Att arbeta med lättläst i klassrummet.
- Dagens och framtidens tillgängliga medier – hur påverkas biblioteken?
- Olika barn – olika sätt att läsa.
- Alternativa verktyg skapar lika villkor i skolan.

Läs mer på mtm.se/bokmassan2016

MYNDIGHETEN FÖR
TILLGÄNGLIGA MEDIER

Motstånd

TEMA: NÄR DEMOKRATIN UTMANAS

Där nazisterna marscherar [s14]

Varberg gör motstånd [s19]

Vad får sägas i biblioteket? [s23]

De måste bemöta rasism [s25]

Tidsandan som rättesnöre [s26]

Där nazisterna marscherar

I södra Dalarna sparar politikerna på biblioteken samtidigt som vit makt-rörelsen mobiliserar. När nazisterna marscherade i Borlänge den 1 maj i år höll huvudbiblioteket stängt. Men hade det en uppgift? Och i så fall vilken?

Ett lätt regn faller från en jämngrå himmel när regionaltåget rullar in på Borlänge station. Det är den 1 maj 2016 och bara en timme kvar tills nazistiska Nordiska motståndsrörelsens demonstration ska starta. På en undanskymd parkering bakom stationen står fyra av polisens svarta kravallbilar och väntar tyst. Framför utgången ett tiotal vanliga blågulvita. Jag ser knappt några människor på gatorna när jag skyndar mot Maserhallen. Det är där nazisterna samlas. Bara vid ett gathörn passerar ett gäng unga motdemonstranter i jeans och huvtröjor med skyltar där det står "Krossa rasismen". Och när jag kommer lite närmare sitter enstaka medelålders par och glori i parkerade bilar.

Södra Dalarna, med Borlänges grannkommun Ludvika i centrum, har blivit hjärtat i vit makt-miljön i Sverige. Här bor flera av Nordiska motståndsrörelsens ledare. I grannorten Ludvika röstades Pär Öberg, rörelsens presstalesman, in i kommunfullmäktige vid valet 2014. Här i Borlänge sitter organisationens ledare i Dalarna, Pär Sjögren, som ersättare.

En vanlig dag marscherar det förstås inte nazister på gatorna, men jag undrar vad deras närvaro betyder.

– KAN DU VERIFIERA att du är journalist?

En av dem jag ringt på vägen hit är Jan-Olof Lundberg. Han är lokal samordnare för demokrati mot våldsbejakande miljöer och han

TEXT & FOTO
ANNIKA PERSSON

Patric Hammar.
FOTO: BORLÄNGE KOMMUN

Maria Törnfeldt.
FOTO: LENNART EDVARDSSON

säger att han blir uppringd av personer som påstår att de är journalister, ställer underliga frågor och publicerar valda delar av samtalen på högerextrema sidor.

– Nej, det kan jag kanske inte, svarar jag medan jag febrilt försöker komma på ett sätt att legitimera mig från min tågagnskupé.

– Då vill jag tyvärr inte svara på några frågor.

Bibliotekscheferna i Borlänge och Ludvika svarar avvisande eller inte alls på mina kontaktförsök. En annan person som tagit ställning mot rasism och för demokrati svarar att säkerhetsläget inte tillåter att hen vistas här idag. Det känns olustigt.

Som biblioteksbladsredaktör har jag mötts av dystra nyheter härifrån ett bra tag. Förra året sparade Ludvika på biblioteksverksamheten, de lade ner det kombinerade skol- och folkbiblioteket på Lorensbergskolan. Den här våren är det Borlänges tur. Också här koncentreras krafterna till huvudbiblioteket när kommunen drar sig ur biblioteket på folkhögskolan. Till hösten är det Faluns tur att lägga ner fyra områdesbibliotek – i Enviken, Sundborn, Grycksbo och Sågmyra.

Efter en stunds övertalning tror Jan-Olof Lundberg på att jag är en riktig journalist och väljer att prata med mig. Men vi kan inte ses vid demonstrationerna.

– Jag går inte ut idag.

I Borlänge kan det vara farligt att ta ställning för demokrati. I alla fall om man gör det högt och tydligt. Efter att Jan-Olof Lundberg som samordnare för arbetet mot våldsbeja-

Nordiska motståndsrörelsen utnämnde "folkförrädare" under uppvärmningen; ett par exempel var Pierre Schori och Karin Söder.

kande miljöer pekat ut vit makt-rörelsen som det största hotet mot demokratin här blev han hotad. En kväll när han kom hem fann han trappan framför ytterdörren badande i blod.

HUVUDBIBLIOTEKET I BORLÄNGE är stängt idag. På facebooksidan presenteras vistexter med anknytning till 1 maj som det enda ställningstagandet.

*"Sköna maj, välkommen
Till vår bygd igen!
Sköna maj, välkommen,
våra lekars vän."*

Ett tidigare inlägg menar att man behöver skratta mer i onda tider. Att det kanske vore bra om folk gjorde skrattyoga i demonstrationstågen.

Men på huvudgatan är det ingen som skratrar när Nordiska motståndsrörelsens tåg börjar röra sig mot centrum mellan plexiglasskoldar och höjda svartgröna flaggor. På balkonger och i fönster står Borlängebor och tittar ut på de uniformerade nazisterna som stannar upp, ser sig omkring och på en given signal låter vrålet stiga ur ledet: "UT MED PACKET! UT MED PACKET! UT MED PACKET! ..." De håller på några minuter som känns oändliga.

Jag funderar över bibliotekets roll. Biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning står det i bibliotekslagen. Men hur gör man det? Och vad gör man med sin rädsla?

I grannlänet Gävleborg gick biblioteken samman under parollen "Bibliotek mot rasism" 2014. Men något sånt är inte aktuellt här.

– Nej, jag gillar inte motrörelser, säger kulturchefen Patric Hammar. Jag är för för-rörelser. Visst tycker jag att biblioteket ska ta en roll. Men hellre i termer av att vara för mångfald, förståelse och demokratiutveckling än att vara mot något. Jag tror man skapar mer framgång på det sättet.

Att biblioteket håller stängt idag har inte ifrågasatts, säger Patric Hammar.

– Det är alltid stängt på röda dagar. I år var det många som ville göra motaktioner men vi följde polisens bedömningar och svarade nej. Den här falangen har lite motfalanger med sig och polisen bedömde att de inte ville ha kvar dem längre än nödvändigt.

Socialdemokraterna samlades utanför stadsbiblioteket som höll stängt.

Han säger att det också ligger omsorg om personalen bakom besluten. Att ett öppethållande hade skapat oro.

Är biblioteket utsatt för påtryckningar?

– Nej, det ska jag inte säga. Men inför vissa programpunkter som tar upp vissa ämnen gör vi en bedömning om polis måste vara på plats.

Vilka ämnen är det?

– Frågor som tar upp invandring och integrationspolitik. Det kan vara någon som talar om Förintelsen till exempel. Då kan det finnas grupper i samhället som tycker helt annorlunda om det. Och biblioteket är en öppen plats så man vet inte vilka som kommer.

LÄNSBIBLIOTEKSCHEFEN i Dalarna, Maria Törnfeldt, tycker att det är bibliotekens uppgift att stå upp för demokratin och hålla emot. Inte minst i ljuset av att de antidemokratiska rörelserna medvetet sprider desinformation.

– Den problematiken går rätt in i bibliotekens kärnuppdrag. Där tycker jag vi skulle kliva fram mer och fråga: Hur vet du att det här är sant? Det är svårt att göra det så att det når utanför kretsen av redan frälsta, men vi borde vara en röst i den debatten.

De svenska biblioteken har inte utmanats i

yttrandefrihetsfrågor särskilt länge, konstaterar hon. Men hon ser det komma.

– Att det okritiska förhållningssättet och konspirationsteorierna har fått ett sådant fäste i ett demokratiskt samhälle är ett rejält hot mot demokratin.

POLISENS PRESSKOMMUNIKATÖR Stefan Dangardt säger att han inte kan bedöma om Nordiska motståndsrörelsen utgör en fara. Men att det har skett incidenter i samband med sammankomster där Nordiska motståndsrörelsen har dykt upp och med sin blotta närvaro anses ha stört. Att påstådda medlemmar har misstänkts för att ha misshandlat en vänsterpartistisk politiker som talade vid ett möte i Smedjebacken. Att de med plastband "spärrat av" tidningsredaktioner och kommunhus.

– Så jag kan förstå om man som kulturarbetare kan känna olust.

Sedan Nordiska motståndsrörelsen kom in i kommunfullmäktige har kommunen låtit bygga en vägg som skiljer ledamöter och åhörare åt vid entrén till fullmäktigesalen. Ledamöten från motståndsrörelsen har en svans med sig som politikerna upplever som hotfull, berättar Jan-Olof Lundberg.

BIBBLAN

Bibliotekssystemet för skolbibliotek/företagsbibliotek.

Vi har ett fullständigt Internetbaserat biblioteksdatasystem med ISBN- och Libriskoppling.

BIBBLAN har speciella funktioner för massinläggning och läromedelsutlåning.

Inläsning av låntagare via Excel dokument.

Kostnadsfri uppläggning.

Kostnadsfri konvertering av poster från andra system.

Kostnadsfri support.

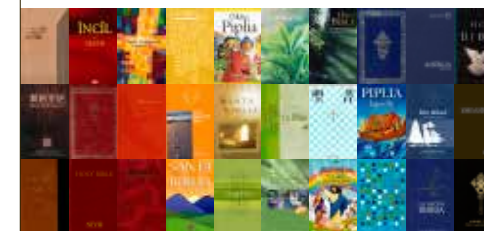
Känt för sin låga driftkostnad och höga tillgänglighet.

Låt budget gå till kärnverksamheten och inte tunga förvaltningskostnader.

www.BIBBLAN.se

Tel: 0500-595 000

*Bibeln
& bibeldelar
på 80 språk*

Bibelbutiken.se

BIBEL butik@bibeln.se
SÄLLSKAPET 018-18 63 39

Borlänge

Borlänge är en av fyra pilotkommuner för regeringens satsning mot våldsbejakande extremism. Kommunen bedömer att vit makt-miljön är det största hotet mot demokratin här.

Polisen lyckades undvika större konfrontationer mellan demonstranterna. SSU krävde jobb och bostäder åt alla.

– De skrämmer till tystnad. Och det är ju en direkt konsekvens för det öppna samhället när politiker och förtroendevalda inte längre kan röra sig fritt.

När en handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism togs i Borlänge kommunfullmäktige i juni var Nordiska motståndsrörelsens Pär Sjögren med som företrädare för den gruppering som enligt handlingsplanen utgör det största hotet.

”Jag är beredd på tuffa tider. Frågan är om ni är det? Men lycka till, det kan ni behöva om ni ska ge er på oss”, avslutade han enligt Nordfront.se sitt inlägg innan handlingsplanen klubbades med 58 röster mot 2 – Pär Sjögrens egen och en Sverigedemokrats som röstade med honom.

FRAMFÖR BORLÄNGES huvudbibliotek samlas Socialdemokraterna för sitt tåg. Mona Sahlin är fortfarande samordnare för regeringens satsning mot våldsbejakande extremism och ska gå i spetsen tillsammans med Borlänge-sonen och försvarsministern Peter Hultqvist och artisten Timbuktu.

Längre bort, i Forssa centrum, demonstrerar kulturnämndens ordförande Rikard Rudolfsson (v). Han är orolig för det minskande läsandet, framför allt i ytterområdena. Och för att biblioteken får bära en tung börda när det gäller flyktingmottagandet.

Säpo svarar

”Extremistmiljöerna är idag inte systemhotande, men utgör ett relativt allvarligt hot mot grundläggande fri- och rättigheter eftersom de drivs av en politisk övertygelse och uppmanar andra eller själva använder våld, hot och trakasserier. Det kan innebära att politiker och myndighetsföreträdare tvekar inför beslut, låter bli att uttrycka sin åsikt eller avstår från sitt politiska engagemang.” Säpo bedömer att extremistmiljöerna ökat sina opinionsbildande aktiviteter sedan drygt ett år tillbaka.

De statliga tillskotten betyder mycket. När det kommer pengar köper de medier, sånt som finns kvar när bidragen försvinner.

På många håll i Dalarna har man inte räknat upp anslagen till biblioteken på femton år, säger länsbibliotekschefen Maria Törnfeldt. Då slår en nedskärning hårt. Man kommer till en gräns, menar hon. Ska man ha kvar en filial som bara är öppen två timmar i veckan?

Årets budgetkap har Borlänge löst genom att dra sig ur filialen på folkhögskolan. Istället värnar de huvudbiblioteket. Under sommaren har konsthallen Borlänge Modern, flyttat in.

Patric Hammar säger att han skulle behöva 15 filialer för att ha en fungerande filialverksamhet. Nu går inte det.

I FOLKETS PARK bjuder Socialdemokraterna på korv och läsk. En man går i tåget med skylten: ”Read more Chomsky!”. Det kan vara ett sätt att göra världen bättre. Försvarsministern Peter Hultqvist river ner rungande applåder när han säger att hatets ideologi är precis densamma idag som igår. Att den borde ha varit ett avslutat kapitel när Hitler sköt sig i pannan i slutet av andra världskriget.

I andra änden av stan bjuder den svenska nazismens grand old lady Vera Oredsson på en gest som några dagar senare kommer att polisanmälas som en Hitlerhälsning. ■

Höstens kampanj genomsvyr all verksamhet i biblioteken, säger projektledaren Kajsa Åberg.

Varberg gör motstånd

I höst driver biblioteken i Varberg kampanjen ”Bibliotek mot rasism”. Med föreläsningar, teaterföreläsningar och fester vill de visa att biblioteken står upp för allas lika värde. Hit är alla lika välkomna.

TEXT ANNIKA PERSSON
FOTO JUAN ZAMORANO

När författaren och Förintelseöverlevaren Mietek Grocher föreläste i en av Varbergs gymnasieskolor förra våren dök medlemmar i Nordiska motståndsrörelsen upp och satte sig längst fram. På Kulturhuset i Varberg har det klistrats varningar för ”mångkulturellt område”. Biblioteket har fått anslag med liknande budskap uppsatta i samband med sina språkkaféer.

Den ökade högerextrema närvaron föranledde Varbergs bibliotek att starta kampanjen ”Bibliotek mot rasism”.

– Vi vill visa att vi tar ställning för mångfald

och mot rasism. När vi har jobbat med mångfaldsarbete, fredsprojekt och inkluderingsarbeten har vi märkt att det finns krafter här som vill något annat, säger Kajsa Åberg som samordnar projektet på Varbergs bibliotek.

FRÅN BÖRJAN VAR det biblioteket som drev frågan, men det fick snabbt med sig representanter från hela kulturavdelningen.

– Bibliotekslagen säger att biblioteken ska arbeta för det demokratiska samhällets utveckling. I det arbetet måste det ingå att verka för ett öppet samhälle, för allas lika värde och mot alla typer av rasism, säger Kajsa Åberg. Vi vill visa att biblioteket är en fredad zon, en plats dit alla är välkomna.

Startföreläsningen hölls av stiftelsen Expos

vice VD Alex Bengtsson i början av september. Fler föreläsningar på temat följer, bland annat av avhopparen Anna-Lena Joners Larsson som skrivit boken *Nazibruden* om sitt förflutna i vit makt-rörelsen. Bibliotek mot rasism-kampanjen kommer också att synas i knappar, nyckelband, flyers och affischer där biblioteken tryckt sitt ställningstagande.

– Temat kommer att gå igenom i alla program för alla besöksgrupper i höst. Också i barnteater, filmvisning, bokklubbar och konstutställningar.

Utgångspunkterna är dels Forum för levande historias definition av rasism: "Ytterst handlar rasism och främlingsfientlighet om att peka ut ett 'vi' och ett 'dom' för att kunna hävda att alla grupper inte ska ha samma rättigheter", dels den tolkning av Bibliotekslagens paragraf 2 man enats om, att det ingår i bibliotekens uppgift att verka för allas lika värde och mot rasism. Både Varbergs kommun och region Halland ställde sig bakom kampanjen.

KAJSA ÅBERG ser höstens aktiviteter som ett startskott för ett långsiktigt arbete. Hon uppfattar att alla i personalgruppen är positiva. De har förberett sig i kontakt med polisen men också med workshops. Och själv ser Kajsa Åberg gärna att kampanjen väcker debatt.

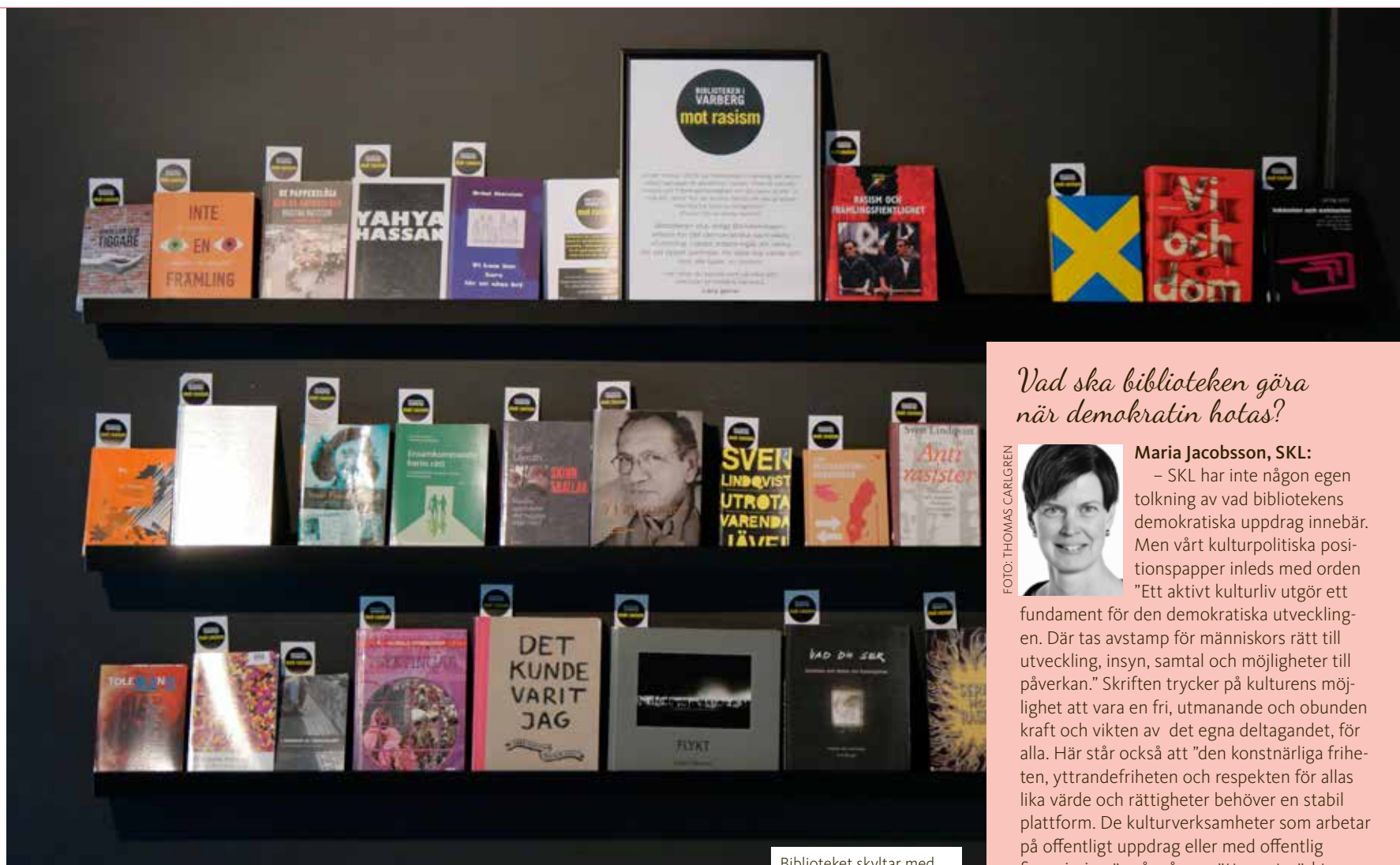
– Ja, jag hoppas att det blir reaktioner. Det kommer att finnas de som frågar om biblioteken verkligen ska göra detta. Vi vet att det finns motkrafter. Men vi har stöd i de dokument som styr bibliotekens verksamhet.

Gävleborgs län var först ut med en sån här kampanj. När de startade 2014 var det också på grund av ökad aktivitet i de rasistiska kretsarna. Bibliotekskon-sulenten Ann Östman vid regionbiblioteket Gävleborg var med från början. De var några som drev på och samlade texter ur styrdokument som skulle ligga till grund för kampanjen.

– Det var extra känsligt eftersom det var valår. Biblioteken skulle vara röstlokaler och kraven på oberoende och objektivitet var höga.

Ann Östman säger att en del av oron handlade om personalen. Cheferna funderade

"Vi vet att det finns motkrafter. Men vi har stöd i styrdokumentet."

Biblioteket skyltar med litteratur som anknyter till temat. Barn- och ungdomsavdelningen har en motsvarande hylla.

över vad som kunde hända om någon jobbade ensam och det uppstod konflikter.

– Så vi fick ta det några vändor. Men till slut fick vi ja från alla bibliotekschefer. Även om vi fick sätta igång först efter valet.

Vid sidan av Varberg har Gävleborg också fått efterföljare i Västerbottens och Väster-norrlands län. Och erfarenheterna från deras kampanjer är efterfrågade.

– Det finns en försiktighetstradition som ibland spökar för oss, men jag kan inte tycka annat än att vi måste kunna stå upp för våra styrdokument, säger Ann Östman. Principen om människors lika värde är hotad på många håll. Om biblioteket ska vara en trygg plats måste vi kanske visa det. Det pågår samhällsförändringar som kräver att biblioteken tänker igenom och skärper uppdraget. Vi är en demokratisk utpost. Vi måste stå starka och trygga i vårt uppdrag. ■

Vad ska biblioteken göra när demokratin hotas?

Maria Jacobsson, SKL:

– SKL har inte någon egen tolkning av vad bibliotekens demokratiska uppdrag innebär. Men vårt kulturpolitiska positionspapper inleds med orden "Ett aktivt kulturliv utgör ett

fundament för den demokratiska utvecklingen. Där tas avstamp för människors rätt till utveckling, insyn, samtal och möjligheter till påverkan." Skriften trycker på kulturens möjlighet att vara en fri, utmanande och obunden kraft och vikten av det egna deltagandet, för alla. Här står också att "den konstnärliga friheten, yttrandefriheten och respekten för allas lika värde och rättigheter behöver en stabil plattform. De kulturverksamheter som arbetar på offentligt uppdrag eller med offentlig finansiering är på många sätt en utmärkt arena för debatt."

Calle Nathanson, Svensk biblioteksförnings ordförande:

– Demokratiuppdraget är grunden i folkbiblioteksuppdraget. Biblioteken ska tillgodose att alla människor har tillgång till information, kunskap och läsande. I en tid där debatten hårdnar och där det växer fram fler antidemokratiska rörelser blir en del av erbjudandet att upplysa om vad som är fakta i målet. Allt flyter inte. Det finns objektiv fakta som är grundad i forskning och som biblioteken kan förmedla. I programverksamheten kommer det att bli viktigt att man jobbar med demokratiuppdraget och funderar över olika perspektiv. Vad man ska säga nej och vad ska man säga ja till. Min inställning är att man måste äga sitt program själv.

LUST
RUM

Unique
Library
Furniture

info@lustrum.com
www.lustrum.com

»FILMSKATTER TILLGÄNGLIGA ÖVERALLT, ALLTID.«

ANETTE GRÖNROOS, VD BTJ

DET NYA SÄTTET ATT UPPLEVA

FILM

Upptäck en helt ny
streamingtjänst för bibliotekVälkommen på förhandsvisning i vår monter (C01:40)
under Bokmässan 22–25 september.

btj

Vad får man
säga i biblioteket?Utställning med *Mein Kampf*, en dömd vegan-föreläsare och JO-kritik för inställt föredrag. Det har stormat kring programverksamheten på flera håll de senaste åren. Var ska demokratis gränser gå i våra bibliotek?

TEXT JENNIE AQUILONIUS FOTO DREAMSTIME, ISTOCK

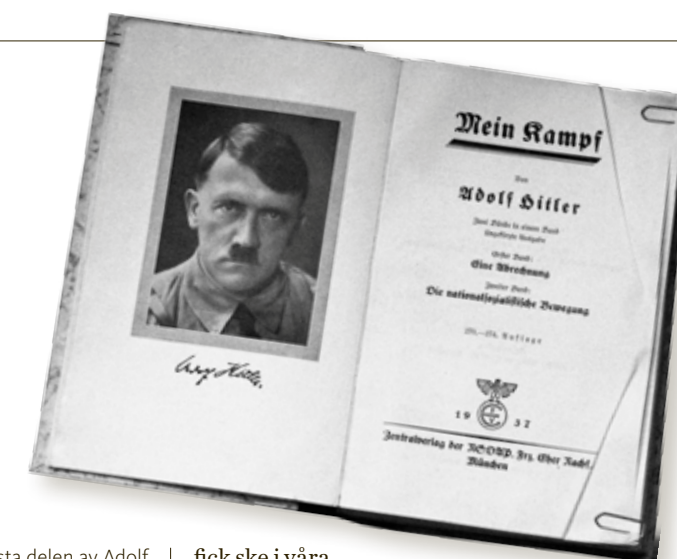
”Vilken skitbibliotek. Vad blir det härnäst? Uppvingla hat & hets mot folkgrupper i 'yttrandefrihets' namn?”
(sic)

Så skrev en upprörd person på Mjölby biblioteks Facebooksida i april. Det var många som reagerade mot utställningen om kontroversiella böcker där *Mein Kampf* och *Tintin i Kongo* fanns med. Utställningen var en del av bibliotekets program för att fira tryck- och yttrandefrihetens 250-årsjubileum. Debatten blev intensiv på sociala medier och fångades upp av SVT och Aftonbladet. Enligt bibliotekschefen Anya Feltreuter var utställningens utgångspunkt att människan lär sig genom att läsa och debattera med andra.

– Att förbjuda vissa böcker bidrar till intolerans och okunskap. De här böckerna finns att låna på Götabiblioteken, men i vanliga fall står de oemotsagda. Vi ville sätta dem i ett sammanhang, låta besökarna ta del av källan och själva bilda sig en uppfattning, säger hon.

ÅSIKTERNA GICK OCKSÅ isär när Veganprojektet ordnade en föreläsning om civil olydnad på Västerås stadsbibliotek i maj. Föreläsaren Martin Smedjeback har avtjänat ett fängelsestraff efter att ha befriat djur tillsammans med gruppen Tomma burar. Eva Mattsson, bibliotekschef i Västerås, menar att den som avtjänat sitt straff ska behandlas som alla andra.

– Det är klart att frågan är på gränsen, men vi gjorde klart för föredragshållaren att inga olagliga handlingar, eller uppmaningar till sådana,

Första delen av Adolf Hitlers politiska manifest *Mein Kampf* publicerades 1925. Försäljning har varit helt eller delvis förbjuden i flera europeiska länder, men inte i Sverige.

fick ske i våra lokaler. De löste det. Vi vill vara så öppna som möjligt i brännande frågor.

Västerås stadsbibliotek har ingen policy för vem som får hyra lokalerna. Men det finns en rutin att skicka månadsprogrammet till den säkerhetsansvariga i Västerås stad. Det har funnits polis på plats vid vissa programpunkter. Särskilt extrema politiska åsikter och frågor som rör Israel och Palestina skapar starka reaktioner.

JUSTITIEOMBUDSMANNEN satte ner foten i det uppmärksammade fallet om Göteborgs stadsbibliotek. Det var i augusti 2014 som bibliotekschefen ställde in föreläsningen "Invandring och mörkläggning" av rädsla för bråk. JO Cecilia Renfors anser att kultur-nämnden därmed inte levde upp till regeringsformens krav på objektivitet. Biblioteket hade även samtidigt ordnat en egen föreläsning om

Organisationen Tomma burar befriade förra året åtta hönor i en äggfabrik i Närke. När deras företrädare Martin Smedjeback skulle hålla föredrag på Västerås bibliotek väckte det protester.

livet som papperslös, något som Renfors tolkar som ett sätt att ta avstånd från innehållet i föredraget om invandring. Hon tycker också att det är allvarligt att biblioteket lät sig påverkas av protesterna mot föreläsningen.

– Som företrädare för det allmänna är det här farlig mark. Ett bra test brukar vara att fråga hur jag själv hade känt om någon avbokad en föreläsning från en annan åsiktsriktning, som jag kanske sympatiserar mer med, av samma anledning. Håller mitt agerande oavsett vilka åsikter det handlar om? säger Cecilia Renfors.

Hon menar att bibliotek kan styra innehållet i sina program. De kan välja att inte hyra ut lokalerna till utomstående över huvudet, alltså bara ha egna program, eller anta en policy om att bara hyra ut till en viss typ av evenemang, till exempel inom litteratur. Huvudsaken är att samma regler gäller för alla, oavsett innehåll. Det går också att säga nej om

det finns risk för att någon begår ett brott, som hets mot folkgrupp. Vid dessa bedömningar är det ofta bra att ta hjälp av polisen.

VAD FRI ÅSIKTSBILDNING egentligen innebär har också blivit en fråga för den nationella biblioteksstrategin. Utredaren Karin Linder menar att biblioteken behöver verbalisera vad begreppet betyder, eftersom kunskapen hos allmänheten generellt är låg.

– Delen om demokratiutveckling i bibliotekslagen är ny och det är ett stort ansvar att ta när det bränner till. Det ställer högre krav på bibliotekarierna än tidigare och de måste vara modiga. Det är viktigt att det finns en beredskap, att bibliotekarien inte står ensam utan att det finns en policy att luta sig mot, säger hon.

Karin Linder upplever att många politiker, besökare och politiska journalister fortfarande tror att läsning är bibliotekets enda uppgift. Hon menar att personalen kan behöva informera politiken om vilken enorm resurs biblioteken är för fri åsiktsbildning och den demokratiska infrastrukturen.

– Men inom biblioteken är beredskapen ganska hög för arbetet med demokratiutveckling. När det uppstår sanningar och tyckanden riktar de snabbt om verksamheten mot att informera sakligt om ämnet och ta fram lästips som visar motsatsen. Helgebiblioteket i Gävle var till exempel snabbt ute och informerade om invandring för ett par år sedan. ■

De är skyldiga att bemöta rasism

Journalister tvingas ofta hantera kontroversiella och obekväma åsikter. Som vd för Sveriges Radio skapade Kerstin Brunnberg en handbok för personalen.

MED DEN NYA bibliotekslagen kom uppdraget att arbeta för det demokratiska samhällets utveckling genom kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Men hur hanterar biblioteken de obekväma åsikter som kan komma på köpet? Public service-bolagen har också ett tydligt demokratiuppdrag och under sin tid som vd för Sveriges Radio tog Kerstin Brunnberg initiativet till företagets Public service-handbok.

– Det är viktigt att borra ner sig i paragraferna och fundera över vad demokratiska grundvärderingar, yttrandefrihet och alla människors lika värde innebär för just ens egen verksamhet, säger hon.

ENLIGT SVERIGES RADIOS programregler innebär till exempel opartiskhet att olika åsikter ska komma fram och att medarbetarna inte tar ställning. Men det finns ett undantag; uttalanden som går emot de demokratiska värdena och alla människors lika värde. Journalisterna är skyldiga att bemöta och ta avstånd från bland annat rasistiska och diskriminerande åsikter. Det måste finnas någon som ställer kritiska frågor och säger emot, menar Kerstin Brunnberg.

– Om någon till exempel i direktsändning utpekar att en folkgrupp skulle ha ett klandervärd beteende eller nedsättande egenskaper så måste medarbetaren genast bemöta det, säga att där har du fel eller detta stämmer inte. Det handlar om att inte lämna lyssnarna eller

TEXT
JENNIE AQUILONIUS

biblioteksbesökarna i sticket, att ge vägledning och kunskap så att de kan ta ställning själva.

Hon menar att Mjölby biblioteks utställning med kontroversiella böcker, där bland annat *Mein Kampf* och *Tintin i Kongo* ingick, är ett bra exempel.

– Böckerna innehåller åsikter som har skapat vår nutidshistoria och fått fasansfulla resultat, och om de ska visas kräver de sitt sammanhang. Det behövs skriftligt material eller helst ett samtal kring dem och varför de ska vara tillgängliga.

När bibliotek hyr ut sina lokaler finns risken att den som vill hyra står för åsikter som personalen och andra medborgare inte gillar eller som kan anses kränkande.

– Då får man ta kritiken för det och förklara att det är bättre att personerna säger det öppet så att det som sägs kan bemötas.

KERSTIN BRUNNBERG understryker vikten av att ha en ansvarig chef som kan fatta de svåra besluten, att medarbetaren inte står ensam. Om det kommer in hot ska de skickas vidare till den som är säkerhetsansvarig. Kontroversiella ämnen kan kräva extra bemanning eller polisbevakning.

– Det är priset för att vissa saker ska kunna diskuteras, annars får vi ett tyst samhälle. Vår grundlagsfästa tryck- och yttrandefrihet är till för att skapa upplysta medborgare som tänker själva med utgångspunkt från fakta och en mångfald av åsikter. ■

Kerstin Brunnberg.
FOTO: MATTIAS AHLM/
SVERIGES RADIO

Bra gjort! Nä, dåligt!

Från Mjölby biblioteks Facebooksida:

- "Hur tänkte ni nu Mjölby bibliotek? Ok ni vill att folk ska ta del av källan i ocensurerad form men säg det till alla rasifierade barn som blir kallad n-jävel eller stigmatiseras och förlöjligas p g a att andra barn har fått läsa skitböcker som *Tintin i Kongo*. Hur ser ni på ER roll som bibliotek är i att arbeta för ett mindre rasistiskt samhälle?"
- "Helt fantastiskt initiativ!"

Från Västerås biblioteks Facebooksida:

- "Oerhört märkligt att ni bjuder in en yrkeskriminell människa från Tomma burar att sprida sin propaganda."
- "Även fast jag själv inte är något större fan av Tomma burar och liknande organisationer så tycker jag ändå att det är rätt bra att man tar upp sådana här eftersom många nog kan befinna det intressant eller viktigt."

Från Göteborgs stadsbiblioteks hemsida:

- "Bra initiativ att ställa in. Boken "invandring och mörkläggning" är riktigt otäck. Den ligger i riskzonen för hets mot folkgrupp, något som Stadsbiblioteket inte kan riskera i sin verksamhet."
- "Fruktansvärt att ni av rädsla för attacker från vänsterextremister väljer att vidmakthålla ett åsikts- och informationsförtryck. Jag hoppas att ni skäms innerst inne."

Med tidsandan som rättesnöre

Hoten mot tryckfriheten kommer allt mer sällan från staten, men istället från de allt mer högröstade aktivisterna, konstaterar fd biblioteksrådet Barbro Thomas.

Under tryckfrihetsförordningens första cirka 200 år förekom rätt hårdhänta ingripanden från statsmakten. Historiska fall som ofta lyfts fram är indragningen av Aftonbladet (året 1835-1844 skedde 14 ingripanden) samt *Giftas*-processen (1884). I det första fallet åberopades bristande respekt för statsöverhuvuden, i det andra gällde åtalet "hädelse mot Gud eller gäckeri af Guds ord eller sakramenten".

Under andra världskriget slogs rekord i antal tryckfrihetsmål. Utan rättegång fattades dessutom beslut om kvarstad och konfiskation i cirka 400 fall. På listan figurerade bland annat Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, Norrskensflamman och Ny Dag.

Efter kriget återställdes ordningen och sedlighetsfrågan kom åter i fokus. När Bengt Anderbergs *Kain* utkom år 1948 hängde sedlighetsåtal i luften. Under 1960-talet förekom ett par uppmärksammade fall:

TEXT
BARBRO THOMAS
ILLUSTRATION
TEAM HAWAII

Ing-Marie Erikssons bok *Märit* fälldes med hänvisning till förtalsparagrafen, då det ansågs att personerna i boken kunde identifieras. Boken släpptes senare och har kommit ut i nya upplagor. I ett annat fall aktiverades uppviglingsparagrafen. På ett galleri i Stockholm visade konstnären och författaren Jarl Hammarberg bland annat en affisch med texten VÄGRA DÖDA VÄGRA VÄRNPLIKT. Polisen krävde att den skulle tas ned. Hammarberg vägrade och verket beslagtogs. Genom ingripandet fick budskapet spridning långt utanför gruppen galleribesökare. Som protest publicerades en debattskrift med titeln *Att vägra döda att vägra värnplikt* – med den beslagtagna affischen på pärmen. Hotet om indragning av boken hade en gynnsam inverkan på försäljningen.

Närmare i tiden (2009) finns ett exempel på en retroaktiv åtgärd. Här handlade det om en kvartssekelgammal bok – *I last och lust* av tidigare RFSU-ordföranden Hans Nestius. Enligt polisens bedömning stred bildmaterialet mot barnpornografilagen. KB informerade Libris-biblioteken att boken inte fick tillgängliggöras. Boken fanns inte enbart vid pliktbiblioteken, utan hade sannolikt köpts in av flertalet folkbibliotek. Där var, vid tiden för ingripandet, de flesta exemplar troligen sönderlästa eller stulna. Och problemet var

mer eller mindre ur världen. Men rättsläget är oklart. Liksom de praktiska konsekvenserna.

Sammantaget har tryckfrihetsmålen blivit färre. Staten har blivit mer tillåtande. Men det har funnits, och finns, en annan tillbakahållande kraft – den allmänna moralen, opinionen, samhällsklimatet eller om man så vill – tidsandan. Något som i hög grad påverkat folkbibliotekens bokurval.

Vad som upprör har förändrats över tid. Fram till 1960-talet var det framför allt skrifter med osedligt innehåll. Till exempel väckte arbetarförfattarnas råa språk (läs: könsord) en upprörd debatt. Anderbergs *Kain* vållade urvalsvända hos folkbiblioteken. Så även Mykles *Sången om den röda rubinen*.

När sexvallen sprängts hamnade "vänstervridningen" en tid i fokus. Folkbiblioteken ifrågasattes för att i alltför hög grad införskaffa skrifter med socialistiskt budskap. I några fall stoppades utställningar som ansågs för (vänster)politiska. Till exempel i Solna 1970, där en Vietnamutställning inte fick visas.

Politiken tonades efterhand ned. I stället hamnade rasfrågan i förgrunden. Företrädesvis de stereotypa och fördomsfulla skildringar av mörkhyade personer som förekom i vissa barnböcker. Ut åkte *Lille svarte Sambo*. (In

"Hur ska biblioteken förhålla sig till klassikerbeståndet?"

åkte *Kamrat Jesus och Sprätten satt på toaletten*). Observansen rörande rasistiska och fördomsfulla inslag i litteraturen har efterhand ökat. Så också vändan: Hur förhålla sig till publikationer som enligt lag är tillåtna, men vars innehåll uppfattas som stötande? Hur ska biblioteken förhålla sig till klassikerbeståndet – *Huckleberry Finn*, *Onkel Toms stuga*, till *Pippis pappa* och till *Tintin i Kongo*? Ska böckerna placeras utom synhåll för barnen? Eller ska de rensas ut?

Folkbibliotekens urvalsprinciper har ofta ifrågasatts: Att det köps för mycket lättgods. Eller att de inte tillhandahåller det folk vill ha. Att biblioteken är vänstervridna – eller att de anpassas till en borgerlig läsekrets. Men det har varit ovanligt med handfasta påtryckningar att rensa bort titlar som anses stötande. Möjligen ser vi här en förändring. Tidsandan har blivit mer snarstucken. Och med nätets hastighet bildas högröstade opinioner. Biblioteken har blivit mer lyhörda – eller ängsligare. Att JO nyligen kritiserade Göteborgs stadsbibliotek för att inte leva upp till regeringsformens krav på objektivitet kan tolkas som ett stöd för att det är lagen som sätter gränser. Inte den mer ombytliga tidsandan. Att svara för fri åsiktsbildning innebär emellanåt att förarga. ■

Biblioteksbladet fyller 100 år!
Vi firar på Bok & bibliotek med två
jubileumsseminarier om hur berättelsen om
biblioteken skiftat genom tiderna. Dessutom
blir det partaj hos Svensk biblioteksörening.
Plats och tid på sidan 34.

BOOK MIÄS SÄNN 2016

Ännu fler seminarier!
Läs om Biblioteksbladet och Svensk biblioteksförnings arrangemang på sida 34.

PÅ MÄSSGOLVET:

Sök, stök och författarböcker

Det fortsätter att storma kring Bok & bibliotek. Vid den här tiden förra året var Ungerns bryska hanterande av flyktingar en het fråga. Att Bok & bibliotek valt landet som tema fick kritik, framstående ungerska författare

stälde in sitt deltagande för att markera mot Ungerns kulturpolitik. I år har temat yttrandefrihet hamnat i fokus på ett för Bok & bibliotek oönskat sätt, efter att de svajat i beslutet att låta högerextrema tidningen Nya Tider ha en monterplats. Efter en våg av kritik valde Bok & bibliotek att ställa in Nya Tidens medverkan. Sedan ändrade man sig igen och kommer trots allt låta tidningen, som får presstödet, ställa ut. "En ryggradslös uppvisning", skrev Aftonbladets kulturchef Åsa Linderborg.

Om du ska till Göteborg – missa inte att mingla med andra bibliotekarier! Bok & biblioteks besöksenkät visar att bibliotekarier är den näst vanligaste kategorin bland mässans branschbesökare. Färre än lärare men fler än kulturarbetare, författare och förlagsfolk. Några biblioteksfrågor som kommer diskuteras på mässan är om den nationella biblioteksstrategin kan innebära en skjuts för tillgängligheten, arbetsmiljöfrågor tas upp under rubriken "Lite stök får man väl tåla?" och så handlar det mycket om det digitala. Hur har utvecklingen från yrkesutbildning till ämnesutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap sett ut, och borde programmering ta plats i grundskolans läroplan? "Glappet mellan de som kan och de som inte förstår är alldeles för stort", säger grundskolläraren och digitala inspiratören Karin Nygårds i mässprogrammet.

Att den svenska tryckfrihetsförordningen fyller 250 år uppmärksammas alltså med tema yttrandefrihet. På torsdagen talar Unes-

TEXT ADAM WESTIN
FOTO NIKLAS MAUPOIX,
ISTOCK

cos vice generaldirektör Getachew Engida med syriska poeten Housam Al-Mosilli och iranska författaren Parvin Ardalan, båda är fristadsförfattare i Sverige. Under temat kommer även demokratiminister Alice Bah Kuhnke och nobelpristagaren Herta Müller delta. Givetvis kommer även mängder av författare till mässan för att lansera och signera böcker nere på mässgolvet. Några välkända i seminarieprogrammet är Lena Andersson, Jonas

Gardell, Liv Strömquist och ikoniska artisten Patti Smith, som talar om nya boken *M Train* med KG Hammar, tidigare ärkebiskop.

Vilken är bibliotekens kärnuppgift? I vårt kalendarium hittar du seminarier som kanske tar oss närmare ett svar på det. Två som kommer diskutera just den stora frågan är författaren Kristoffer Leandoer och litteraturvetaren Ebba Witt-Brattström. ■

"Miss inte att mingla med andra bibliotekarier!"

Seminarier du inte vill missa

NATIONELL BIBLIOTEKSSTRATEGI

Torsdag kl 11.00–11.45

• "Gult med inslag av grönt", sa Erik Fichtelius när BBL bad honom beskriva läget för Sveriges bibliotek i trafikljusets färger. En lägesrapport presenterades under Biblioteksdagarna i maj. På Bok & bibliotek möts samordnaren Erik Fichtelius, riksbibliotekarie Gunilla Herdenberg, Calle Nathanson som är ordförande i Svensk biblioteksförning och Camilla Batal från MTM och diskuterar jämlik tillgång, tillgänglighet, det demokratiska uppdraget och mycket annat som rör bibliotekens framtid.

HUR SKA VI KUNNA ÖPPNA EN PDF OM 100 ÅR?

Torsdag kl 12.00–12.45

• Bibliotekshögskolan i Borås anordnar seminarium om hur institutioner som samlar mängder av digitalt innehåll ska kunna säkerställa att materialet finns tillgängligt i framtiden. Mark Hedges, chef för Center for e-Research på Kings College i London, Sanja Halling och Göran Kristiansson från Riksarkivet, it-konsulten Peter Voisey, och Bengt Neiss från Kungliga biblioteket diskuterar.

INTERAKTIVA MEDIER OCH LÄRANDEMILJÖER

Torsdag kl 12.00–12.45

• Vad innebär barns och ungdomars uppväxt i ett digitaliserat samhälle för lärande och utbildning? Hur formas lärarens roll? Simon Lindgren och Elza Dunkels, redaktörer till Interaktiva medier och lärandemiljöer, belyser olika synvinklar på dagens utbildning med fokus på digitalisering. Simon Lindgren är professor i sociologi vid Umeå universitet. Elza Dunkels är docent i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet.

VAD ÄR BIBLIOTEKENS ROLL I SAMHÄLLET?

Torsdag kl 16.30–16.50

• Författaren och litteraturvetaren Ebba Witt-Brattström tar sig an den stora frågan tillsammans med författaren Kristoffer Leandoer, aktuell med romanen *De försvunna* bokens bibliotek. Vad är bibliotekens kärnuppgift idag och i framtiden?

MÅNGSPRÅKSPROJEKT PÅ GÄVLES GYMNASIESKOLOR

Fredag kl 10.00–10.20

• Bibliotekarierna Sara Gagge, Brita Sjögren och Diana Hedin berättar om sitt projekt som går ut på att alla elever på de tre kommunala gymnasieskolorna ska ha tillgång till skönlitteratur på sitt eget modersmål.

FOLKBIBLIOTEKEN OCH FLYKTINGARNA

Fredag kl 10.00–10.45

• Folkbiblioteken har fått mycket beröm för hur de hanterat de många flyktingar som anländer till Sverige under förra hösten. Som ett centrum för information och kultur, en hub för lärande och en unik mötesplats har biblioteken stora möjligheter att hjälpa nya invånare in i samhället. Hur ska biblioteken arbeta vidare? AnnMari Davidsson, enhetschef för Angereds bibliotek, Torbjörn Nilsson, stadsbibliotekarie i Malmö, Anja Dahlstedt, verksamhetschef i Botkyrka, Niclas Lindgren, fd generalsekreterare för Svensk biblioteksförning och Katarina Michnik från bibliotekshögskolan deltar i samtalet.

GE DINA BARN ETT NYTT SPRÅK!

Fredag kl 11.00–11.45

• Kan barn och föräldrar lära sig programmera tillsammans? Om programmering läggs i läroplanen – vilka ska lära ut? Det är några av frågorna som diskuteras. Alla har glädje och nytta av att kunna grunderna i programmering, menar Måns Jonasson på internetstiftelsen i Sverige. Deltar gör även Karin Nygårds, aktuell med UR-programmet *Programmera mera* samt Johan Wendt, grundare av Kodcentrum.

JAKTEN PÅ DE STULNA BÖCKERNA

Fredag kl 12.00–12.45

• Mellan 1995 och 2004 stal en dåvarande anställd dyrbara böcker från Kungliga biblioteket och sålde på den internationella marknaden. Greger Bergvall och Jan Ottosson från KB berättar om arbetet med att spåra och återbörda böckerna, Lars Korsell på BRÅ berättar om insider- och kulturarvsbrott. Det har gjorts både en SVT-serie och en P1-dokumentär om KB-tjuven, som sprängde sig själv till döds i sin lägenhet 2004.

BIBLIOTEKENS ANSVAR FÖR MINORITETSSPRÅKEN

Fredag kl 13.00–13.45

• Nya bibliotekslagen från 2014 innebär att biblioteken idag har ett tydligt ansvar för de nationella minoritetsspråken. Undersökningar visar att kvaliteten på utbud och verksamhet på minoritetsspråk skiftar avsevärt mellan svenska bibliotek. Medverkar gör Kaisa Syrjänen Schaal, jurist och chef på enheten för flerspråkighet, Svenska kyrkan, Elvis Stan, brobyggare på skol- och fritidsförvaltningen i Helsingborg, Tomas Woodski, Lava bibliotek & verkstad på Stockholms stadsbibliotek och ledamot i språkrådets referensgrupp för jiddisch.

Vad ska ett bibliotek vara?

Sedan 1916 har redaktörer slitit sitt hår för att ge biblioteksanställda, politiker och allmänt kulturintresserade den rätta mixen av nyheter, forskning, inspiration och kritik.

Två tidigare chefredaktörer, Marianne Steinsaphir (1999–2004) och Barbro Blomberg (1982–1988) bjuder därför på historien utifrån sina perspektiv i det här numret.

På mässan söker vi som vanligt vidare efter berättelsen om framtidens bibliotek. Följ med oss dit på nya webben biblioteksbladet.se

TEXT
MARIANNE STEINSAPHIR,
CHEFREDAKTÖR FÖR
BIBLIOTEKSBLADET
ÅR 1999–2004.

Marianne Steinsaphir.
FOTO: ANNIKA HALLMAN

Så länge det har funnits bibliotek har det funnits diskussioner om dem. Bibliotekens utveckling kantas av utredningar, politiska beslut, kamp och debatt. På många håll i världen är biblioteken måltavla för intellektuell och kulturell intolerans och censur. I Sverige har biblioteksdebatten mer rört folkbibliotekens identitet, deras roll och uppdrag i samhället.

Vad ska ett folkbibliotek vara? Diskussionen om folkbibliotekens identitet har på många sätt speglat de rådande samhällsvärderingarna. Under åren har debatten om bibliotekens roll varierat: från det tidiga 1900-talets folkbildningstempel till "mötesplatser" och medborgarkontor.

En genomgående fråga i biblioteksdebatten handlar om bibliotekens urval, inköp och gallring. De gamla kulturpolitiska målen innehöll formuleringen om att biblioteken skulle vara ett led i att motverka "kommersialismens negativa verkningar".

Med anledning av detta köptes länge varken Kitty- eller Fem-böcker in. Man debatterade om biblioteken skulle tillhandahålla kommersiell masslitteratur som just Kitty. I Stockholm förorsakade den "lätsamma" Jackie Collins på 1990-talet FLN-debatten (flärd-lidelse-

-njutning). Frågan gick till och med upp till Stadshuset där politikerna skulle ta ställning. Det var då. Idag är även den mest säljande underhållningslitteraturen en självklarhet, och det är snarare den smalare litteraturens plats i hyllan som diskuteras. Har biblioteken ett ansvar för att föra ut kvalitetslitteraturen? I hur hög grad ska utlåningssiffror få styra inköpen? En pågående biblioteksdebatt både inom och utanför biblioteksvärlden de senaste åren har rört dessa frågor, inte minst med anledning av att de Kulturrådsunderstödda kvalitetslitterartitlarna ibland fått ligga ouppackade.

INOM BIBLIOTEKSVÄRLDEN väckte introduktionen av centralstyrda inköp debatt för ett antal år sedan, då färdigkomponerade inköpslistor minskade de enskilda bibliotekens inflytande.

Malmö stadsbiblioteks strategi The Darling Library 2009, med slagordet "nu bär vi ut böckerna och in författarna" kunde ses som en kulmen på den splittrade biblioteksidentiteten. Reaktionerna lät inte vänta på sig, både inom och utanför biblioteksvärlden. Många kulturpersonligheter gav sig in i debatten om biblioteket som skulle makulera tonvis med böcker för att ge plats åt "upplevelser och mötesplats". Stadsbibliotekarien Elsebeth Tank menade att inriktningen främjade biblioteket och vände sig till nya grupper.

I Sydsvenskan 19/8, 2009, såg författarna ett "fantastiskt" bokbestånd gallras och biblioteket förvandlas till en plats där boken är "passé". I samma tidning, 23/8, försvarade 62 bibliotekarier omdaning: "Att det traditionella folkbiblioteket håller på att försvinna betyder inte att de traditionella folkbiblioteksvärdena gör det."

Folkbiblioteken har stått fria mot kommersiell och privat påverkan. Att de drivs kommunalt anses vara en garant för denna frihet, med bland annat insyn i verksamheten, neutralitet, allsidighet i urvalet, samhällsansvar med service till alla.

I en samhällsanda med privatiseringar är det inte längre självklart att bibliotek ska vara kommunalt drivna. Redan 1990 gjordes försök med privatdrivna bibliotek i Åre. Unescos folkbiblioteksmanifest säger: "Folkbibliotekets samlingar och tjänster ska inte vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur eller för kommersiella påtryckningar."

Nacka kommun är ett känt exempel där Dieselverkstadens Bibliotek AB driver ett antal bibliotek på entreprenad.

Entreprenaddebatten belyser folkbibliotekstanken om obundenhet. Den tanken befästes även juridiskt 1996 när biblioteksloven tillkom, efter oenighet bland politikerna.

Hundra år av biblioteksdebatt

Från häfte med föreningsnyheter till självständig tidskrift. Följ med på Biblioteksbladets sekel-långa resa.

TEXT & FOTO JENNIE AQUILONIUS

1916 Biblioteksbladet grundas. I det första numret skrivs om att Stockholms borgarskola vill ordna lotteri för att bygga stadsbibliotek: "Stockholm är den enda huvudstad i Europa, som saknar ett kommunalt folkbibliotek ..."

1926 "Till julen 1925 kom en beklämmande mängd sagosamlingar. Om de flesta av dessa kan sägas att de äro fullständigt obehövlige, blottade som de äro på skapande fantasi och äkta sagostämning." Gurli Linder är inte nöjd med barnlitteraturen.

1936 Ystads nya stadsbibliotek invigs med högtidstal av ecklesiastikministern. Det har en folkbildningsavdelning och följer mottot: Biblioteket i centrum i folkbildningsarbetet.

1946 "Världskriget ha betytt en prövningens tid för folkbiblioteken. Med odelad tillfredsställelse kunna vi konstatera, att de på ett överlägset sätt bestodo detta sitt hittills väl svåraste prov." Centralbibliotekarie Wilh. Edström.

1956 "Svårare är det kanske att ta ställning till schlager och operettmusik. Att där frodas en mängd ogräs är ju uppenbart, men är arten i sig förkastlig?" K. G. Wall diskuterar klassifikationssystemet för musiklitteratur i folkbiblioteken.

Motståndarna menade bland annat att lagen inkräktade på det kommunala självstyret. När kulturminister Alice Bah Kuhnke i SvD 7/8 säger "självklart ska det finnas bibliotek där det finns människor" slår hon in en debattörr i det kommunala självstyret.

DE SENASTE ÅREN har biblioteksdebatten mest rört utbudets nya format, med e-böckernas inträde uppstod nya frågor för biblioteken. 2010-talets kanske viktigaste biblioteksdebatt väcker upprörda känslor mellan bibliotek och opphovsmän. Dels gäller det författarnas ersättning, dels hur mycket förlagen förlorar på denna ökade tillgänglighet. Tankegångarna påminner om 1930-talet där bibliotekens fria utlån ifrågasattes av samma skäl. Många författare, som till exempel Vilhelm Moberg, ville se avgifter. Då som nu diskuterades karens för nytgivna litteratur, då som nu hävdade andra att fri utlåning ökade läs- och köplusten.

2015 års tystnadsdebatt var minst två; bråk kan inte accepteras. Bibliotek är varken ungdomsgårdar eller "vardagsrum", enskilda bibliotek kan inte ta "ansvar" för samhällsproblem som orsakar stök. Debatten blottade åter frågan om folkbibliotekens identitet.

Numer har biblioteksdebatten, från att mest ha varit en intern angelägenhet, förflyttats utanför biblioteksvärlden. Nedskärningar och nedläggningar upprör många, och frågor som berör utbud och biblioteksmiljö debatteras även på kultur- och ledarsidor.

Med facit i hand har biblioteksdebatten ofta rört bibliotekens roll och uppgift. Frågan

är mer aktuell än någonsin när bibliotekens framtida form i en alltmer digitaliserad värld är oviss.

KB konstaterar i år att: "Folkbibliotekens uppdrag har under de senaste åren skärpts samtidigt som kommunerna fortsätter att lägga ned folkbiblioteksfilialer och korta öppettiderna."

Om hur detta "skärpta uppdrag" ska förvaltas kan vi bara hoppas att framtidens biblioteksdebatt kommer att handla. ■

Mässprogram

BIBLIOTEKSBLADET 100 ÅR

Torsdag 12.30–12.50 i seminariesal F3
Fredag 13.00–13.30 i Svensk biblioteksförnings monter: Co2:32

● Hur har berättelsen om bibliotekens förändrats? Biblioteksbladets chefredaktör Annika Persson samtalar med Olof Sundin, professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet och Biblioteksbladets tidigare chefredaktör (1982–88) Barbro Blomberg.

NÄR DEMOKRATIN UTMANAS

Torsdag 16.00–16.30 i Svensk biblioteksförnings monter: Co2:32

● Vad består egentligen folkbibliotekens demokratiska uppgift av? Har bibliotekarierna en uppgift när stövlarna trampar utanför? Eller när desinformationen ökar? Hur ser den uppgiften ut? Annika Persson samtalar med bland tidigare biblioteksrådet Barbro Thomas och Kajsa Åberg från "Bibliotek mot rasism" i Varberg.

100-ÅRSFEST!

Torsdag 18.00–19.30 i Svensk biblioteksförnings monter: Co2:32

● Klockan 18 bjuder Svensk biblioteksförning på montermingel till Biblioteksbladets åra.

80-TAL

Ett lagarbete för fria bibliotek

För bara några decennier sedan var de fria biblioteks-lånen hotade på allvar. Journalisten Barbro Blomberg stod vid BBL:s roder och höll emot allt vad tygen höll.

JUNI MÅNAD 1982 är rekordvarm, årsmötet i Örebro blir mitt elddop som ny redaktör. Debatten är livlig, Folkbiblioteksutredningen arbetar, ekonomin är bekymmersam.

Författaren Sven Lindqvist invigningstalar: "När världskrisen nu slår till och vi måste spara börjar man tala om att lägga ned filialer och avgiftsbelägga lånen. Det vore en brottslig handling." Applåderna blir långa.

Det finns annat som lurar i kulisserna: databaser som gör information tillgänglig på ett nytt sätt. Ska kommersiella krafter få styra?

Vi får en ny regering, hoppet om bibliotekslag väcks. När Biblioteksbladet träffar den nye kulturministern Bengt Göransson skakar han på huvudet; man vill värna om det kommunala självstyret. Föreningen rustar för nationell bibliotekskampanj. Under årets sista skälvande minuter läggs en motion i Uppsala om avgifter på biblioteket! Nej, nu banne mig!

Biblioteksbladet går till angrepp. I första numret 1984 skriver Margareta Törngren: "Fri tillgång till information, kunskap och kulturella upplevelser är folkbibliotekets fundament. Ett demokratiskt statskick förutsätter yttrandefrihet, åsiktsfrihet och tryckfrihet. För att dessa friheter rätt skall kunna brukas måste varje människa ha fri tillgång till de böcker och andra media som han eller hon behöver

TEXT
BARBRO BLOMBERG,
BIBLIOTEKSBLADETS
CHEFREDAKTÖR
1982–1988.

Barbro Blomberg.
FOTO: PRIVAT

oberoende av ekonomisk ställning, bostadsort, sociala, fysiska eller psykiska handikapp av skilda slag. Folkbibliotekens gratisprincip kan inte ändras utan att väsentliga demokratiska rättigheter sätts ur spel." Punkt slut!

Den 16 april kommer utredningen. Bengt Holmström, länsbibliotekarie i Malmö, citerar ur Shakespeares *Mycket väsen för ingenting*: "Håll tyst med dina råd, som lika gagnlöst faller i mitt öra som ett säll." Glädjande är att bibliotek ska vara avgiftsfria, men lagfrågan borde utredas. Britta Wessel, biblioteks- och kulturchef i Hässleholm, manar till kamp: "Slipa knivarna bröder och systrar, striden för en övergripande statlig bibliotekspolitik med plats för kommunala ställningstaganden är inte över som vi hoppats. Det är nu den börjar."

1986 skakas Sverige av en händelse som ska förändra framtiden; Olof Palme mördas. Det kommer signaler om nedläggning av filialer och Läsesalongen i Stockholm är i farozonen. "Att försvara folkbiblioteken innebär också att vi ansluter oss till en gammal dröm – drömmen om det goda samhället där medborgarintresset styr och där vakna och läsande människor är herrar i sitt eget hus." skriver författaren Gunnar Ohrlander.

Under 1987 diskuteras amatörbibliotekarier och hyrböcker, börsen går upp och ned, finansvalparnas axelvaddar blir större och bredare. Gratisprincipen är i fara, SAB ska flytta till Stockholm, jag säger upp mig och i min egen Ytterspalt citerar jag Totta Näslund i Tältprojektet: "Så börjar historien nu och framtiden är idag. Idag." ■

Hundra år av biblioteksdebatt

1966 Den efterlängta utredningen av biblioteksutbildningen är äntligen igång, efter beslut av kungen. Samtidigt ropar många också efter biblioteksforskning och drömmer om ett biblioteksinstitut.

1976 Biblioteksbladet ägnar ett dubbelnummer åt kommunalpolitikern Ture Edboms idéer om "Det politiska biblioteket". Han ser en tynande demokrati och vill att biblioteken ska rädda den.

1986 Kunskapen hos nyexade är för låg! Var är visionerna? Utbildningen är inte bra! BHS är isolerad från sin omgivning! Biblioteksutbildningen fick utstå hård kritik 1986.

1996 "Do it or die", Roland Eliasson, länsbibliotekarie i Halland, agiterar för IT-utveckling på folkbiblioteken och citerar en tjänsteman inom EU:s biblioteksprogram.

2006 "Bibliotekslagen är svårtolkad," debatterade Lena Adelson Liljeroth under valåret. Alliansen hade majoritet för att riva upp lagen men FP svängde precis innan valet.

2016 De extrema rörelsernas aktiviteter ökar. Yttrandefriheten prövas inte minst i programverksamheten. Hur ser bibliotekets roll ut? I Varberg rustar biblioteken mot rasism.

BBL TESTAR

Vad tycker du att vi ska testa?
Tipsa bbl@a4.se

VAD? E-boksappen Bibblix

VAR? I din padda eller nu också i mobilen

FÖR VEM? Barn 6–12 år i Stockholm, Malmö och Katrineholm

”Inte lika spännande att läsa på skärm”

När jag öppnade Bibblix första gången började jag med att kolla vad man kan göra. Överst uppe är det ikoner med teman. Jag tycker det är bra att man kan välja vad man tycker är kul. En av ikonerna ändrar sig, till olika djur. Förut var det hundar, innan dess var det katter och nu är det hästar. Mina bästa teman är nog Läskigt, Roligt, Fantasy, Spännande och Djur. I djurkategorin gillar jag bäst böcker som handlar om talande djur.

Sen såg jag att det fanns en massa böcker nedanför ikonerna och där hittade jag en *Tina*-bok som vi hade läst i skolan och då blev jag sugen på att läsa den. När jag hade klickat på boken kunde jag se vilka kategorier den hör till och läsa lite om den. Nedanför fanns det tips om liknande böcker och första delen i serien och så. Det står också att man bara kan läsa fem böcker i veckan. Det är bra så att man inte öppnar en massa böcker och sen inte kan läsa den man vill.

När man har valt trycker man bara på ”läs boken”. Men när jag försökte läsa *Tina*-boken stod det att du kan bara läsa den med Bluefire reader. Då tog det stopp, för den kunde jag inte installera själv. Jag fick be om hjälp. I Bluefire reader var instruktionerna på engelska. Det är inte heller bra för liksom alla kan ju inte engelska. Den andra läsaren är bättre. Sen skulle man gärna kunna ändra språk på boktexten också och på menyerna för alla kan ju inte svenska eller engelska.

TEST ELLA PERSSON-LINDAU, 8 ÅR
BERÄTTAT FÖR ANNIKA PERSSON, 48 ÅR

Betyg

NYTTA

NÖJE

ANVÄNDARVÄNLIGHET

TILLGÄNGLIGHET

Kommentar till betygen:

Jag kommer inte riktigt hålla på så mycket med det här tyvärr. Men det är kul att pröva. I läsaren är det svårt att veta vilken sida man är på. Det hade varit bra också om man kunde förstora texten med fingrarna som man brukar. Söknappen kunde vara lite lättare att hitta.

FOTO: ANNIKA PERSSON

Bibblix har funnits på läsplatta sedan i våras. I augusti lanserades appen också för smarta telefoner.

IBLAND SÖKER MAN på nån bok som inte finns som e-bok, som *Harry Potter*. Då står det att man kan låna den på biblioteket. Men man förstår ju ändå det. *Harry Potter* är en ganska gammal bok.

Jag hittade den tredje *Narnia*-boken och gick in på den. Då fick jag upp förslag på ettan men inte på tvåan. Jag tycker alla böckerna i serien borde finnas med.

Det är inte lika spännande att läsa på skärm för man får inte riktigt hålla i själva boken. Men om man inte har med sig någon bok så går det bra. Om ens förälder är på möte eller jobbar på styrelse eller nåt sånt då är det bra att kunna läsa om man måste vara tyst. Fast har jag en padda spelar jag nog hellre spel. ■

BIBLIOTEKSLOUNGEN – DET ÄR HÄR DET HÄNDER

UR SEMINARIEPROGRAMMET

(Nedan följer ett axplock ur Axiells scenprogram den 22/9-23/9. För komplett program och tider se www.axiell.se)

E-boken i Sverige

Två forskare från Bibliotekshögskolan berättar om sin forskning kring e-bokens faktiska och möjliga effekter i dagens Sverige. Hur hänger efterfrågan på e-böcker, ökad användning av digitala läsesredskap, sjunkande läsförståelse samt marknadens förutsättningar samman?

En bra, lättnavigerad e-bokssida

Hur ska en bra sida för e-boksutlåning vara upplagd? Björn Waller från Axiell Media med tjänsten Elib ger konkreta tips och råd.

Skapa ett attraktivt bibliotek

Hur får man fler att besöka biblioteket om och om igen? Petra Trobäck, marknadsförare och välkänd inspiratör ger dig tips på hur du skapar ett attraktivt och välkommande bibliotek.

Att göra en kulturportal

Norråle har gjort en webbplats som täcker alla aktiviteter gällande kommunens bibliotek, konsthall och museum. Kulturchef Per Ahlin berättar om hur arbetet gick till med att skapa denna kulturportal.

Välkommen till vår monter i Biblioteksloungen! Här demonstrerar vi bland annat Princh – en mjukvara anpassad för bibliotek och som möjliggör utskrifter via mobil, surfplatta eller dator där betalning sker via nätet.

Du får också reda på vad man behöver för att sätta upp ett *pop-up bibliotek*, och du kan live-testa hur det fungerar.

Vi bjuder dessutom på ett gediget program på vår scen, där kända och inspirerande föreläsare från bibliotek, näringslivet och forskningsvärlden avlöser varandra.

Ta del av hela vårt scenprogram på www.axiell.se. Vi ses!

Du följer väl Axiell Sverige på Facebook? Förutom information från oss och om aktuella händelser i branschen dyker det ibland upp specialerbjudanden!

Sök är mer än att googla

Som en pedagogisk försränning. Så är det enligt Karin Nielsen Lundin att jobba med metoden *guided inquiry* för att träna skolelever i att söka och värdera information.

Mär skolbibliotekarien Karin Nielsen Lundin först hörde talas om *guided inquiry* kändes det helt rätt. Så ville hon också jobba! Hon var då helt ny som skolbibliotekarie men har i många år jobbat som gymnasielärare och sett hur elever kämpat med informationsökningen under sina projektarbeten.

Precis den processen hade skolbiblioteksforskaren Carol Kuhlthau beskrivit i sina böcker om metoden (se lästipsen). Och dessutom tagit fram en metod för hur bibliotekarie och lärare gemensamt kan arbeta för att lära eleverna att söka information, tänka kritiskt och inse konsekvenserna av olika sökalternativ.

Karin Nielsen Lundin fick med sig lärarna Håkan Dahlberg och Matthias Andersson. De bestämde sig för att börja med sjuorna och i april och köra fem veckor framåt.

Vad går metoden ut på?

– Att lära eleverna orientera sig i det komplexa informationsflöde vi lever i. De behöver hjälp och stöd när de i sitt sökande möts av ett överflöd av information och texter med olika budskap. Poängen är att de ska hitta ett eget driv i att söka svaret på sin fråga, men att vi inte lämnar dem ensamma.

Hur förberedde ni er?

– Det här var 2015 och vi började med att träffa Lena Fogelberg Carlsson på Katedralskolan i Linköping, som är en av dem som kan

TEXT & FOTO
ANNIKA LARSSON
SJÖBERG

Lästips

- "Vad är egentligen Guided Inquiry?" Håkan Dahlberg i Antologin *Bortom förlägenheten – bibliotekariens pedagogiska roll i utveckling*.
- *Guided Inquiry: School Libraries in the 21st Century*, Carol Collier Kuhlthau.
- *Informationsökningsprocessen*, Carol Collier Kuhlthau.
- *Guided Inquiry Design: A Framework for Inquiry in Your School*, Carol C. Kuhlthau, Leslie K. Maniotes och Ann K. Caspari.

Med metoden *guided inquiry* ges eleverna hjälp att forska själva. Från att skaffa överblick över området till att formulera en fråga och självständigt söka den information de behöver.

mest om *guided inquiry* i Sverige. Sen sågs jag och Håkan Dahlberg en gång i veckan från januari till mars och diskuterade vad vi läst och hört, och vände och vred på allt.

Hur gick det i början?

– Första året tog vi antiken som ämne och lät eleverna läsa artiklar, se filmsnuttar och orientera sig i ämnet. Tanken var att de skulle vaska fram en egen fråga och sedan, med vår handledning, söka efter svaret och skriva en rapport.

På vilket sätt har ni utvecklat arbetet det här året?

– Så här i efterhand kan jag säga att antiken inte var något bra ämne. Det blev för långt från deras vardag. I år har vi valt arbetsliv och det fungerar mycket bättre. Redan innan vi började läsa på fick vi fram fem frågor, men snart hade vi över hundra frågeställningar. Vi har också fört in fler kontrollstationer där vi stannar upp och frågar: Var i processen är vi

nu? Sen har vi varit tydligare i varje steg, till exempel hur man för en bra diskussion.

Vad har eleverna gett för respons?

– Många var ovana vid skolbiblioteket som resurs och fick en aha-upplevelse. De hade inte förstått att skolan hade så mycket back-up utöver lärarna. Sen ville de flesta bara googla fram svaret men då testade vi olika sökord och såg hur olika resultaten blev. Vi bröt också ner frågan i olika delar och så är eleverna inte vana att jobba. Sen tyckte många att det var skönt att komplettera informationsflödet på nätet med en pedagogiskt upplagd bok.

Blev det som ni tänkt?

– Första gången kändes resultatet lite futtigt, med tanke på hur mycket jobb vi lagt ner. Men det var omöjligt att gå tillbaka till det gamla och den här gången har det gått över förväntan.

Vad var svårt?

– Att ha fem klasser när jag är ensam skol-

Studera till bibliotekarie i en spännande miljö!

MASTERPROGRAM I ABM

ABM-mastern vänder sig till dig som vill arbeta inom arkiv, bibliotek, museer eller näraliggande kultur-, informations- och forskningsverksamheter. I programmet väljs inriktning mot ett av ämnena arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap eller museologi.

Lunds universitet grundades 1666 och rankas återkommande bland ett av världens 100 främsta lärosäten. Här finns 41 000 studenter och 7 500 medarbetare i Lund, Helsingborg och Malmö. Vi förenas i vår strävan att förstå, förklara och förbättra vår värld och människors villkor.

LUNDS UNIVERSITET
Humanistiska och teologiska fakulteterna

www.kultur.lu.se

bibliotekarie. Det blir många arbeten att ha i huvudet och du måste vara mycket ute i klasserna. Men i år har vi löst det genom att jag spelat in filmer som visar hur man gör i vissa steg. Då kan läraren hjälpa eleverna vidare.

Vad var överraskande kul?

– Att få syn på hur eleverna tänker och kunna synliggöra deras lärande. Man får en ögonöppnare för hur eleverna tänker och de vill verkligen undersöka de stora samhällsfrågorna.

Vad ska andra som vill testa att arbeta med *guided inquiry* tänka på?

– Att det tar tid. Diskutera och prata om varför man vill använda metoden och prata igenom rollfördelningen mellan bibliotekarie och lärare. Det behövs noggrann planering men det går inte att ha hela bygget klart för sig från början. Det kommer att ändras och där måste man vara lite modig och våga tänka om. ■

Aktionsforskning ger nya läsprojekt

På Malmö högskola kopplas teori och praktik ihop i forskningscirkeln Läsfrämjande på bibliotek. Med hjälp av teori och utvärdering vill man utveckla deltagarnas verksamheter.

TEXT TIM ANDERSSON

Aktionsforskande bibliotekarier: en rapport om läsfrämjande verksamhet ges ut av Region Skåne/ Kultur Skåne.

Lotta Bergman.
FOTO: LEIF JOHANSSON

”Bibliotekariers uppgifter har utökats mycket på senare tid. De ska jobba med nyanlända och med skolor. Hur ska de räkna till?”
Lotta Bergman är litteraturforskare på Malmö högskola. Mellan oktober 2015 och juni i år ledde hon, på uppdrag av Kulturrådet via Kultur i Skåne, en forskningscirkel med fjorton bibliotekarier och en bibliotekschef. Cirkeln koncentrerade sig på det läsfrämjande arbetet, någonting som lätt kommer bort bland allt annat som ska skötas på ett bibliotek.

– Det visade sig finnas många upplevelser av dilemman kring det här, och det diskuterade vi ingående. Det var inte bara en rationell process, utan också en emotionell, berättar Lotta Bergman.

Men den vidare reflektionen var inte det enda resultatet. En forskningscirkel är en form av så kallad ”aktionsforskning”, där samtalen till sist är tänkta att leda fram till aktioner, eller projekt. Syftet är att förändra deltagarnas professionella verksamhet. Den här gången blev det sammanlagt åtta projekt, med rubriker som ”Sommarboken för högstadies elever”, ”Spontana boksamtal” och ”Läsfrämjande för vuxna: Att träffa läsaren i pedagoger”.

En av deltagarna var Lillemor Åkerman, som jobbar på stadsbiblioteket i Varberg. Hon gjorde ett projekt tillsammans med kollegan Lisbeth Fävremark, där nyanlända som ännu inte fått uppehållstillstånd fick mötas för att läsa svensk poesi och på så sätt lära sig lite av språket.

– Vi började väldigt ambitiöst, med välrenommerade poeter: Ekelöf, Tranströmer, Södergran, Bruno K Öijer. Men efter ett tag insåg att vi även om dessa kan verka enkla är de ändå för svåra. Vi fick därför backa lite, och i stället blev det några barnsånger, Britt G Hallqvist, Evert Taube och Alice Tegnér. Det var dikter utan så mycket undertext, om hav, sol, kärlek, och andra bärande teman som alla kan känna igen sig i.

Till vart och ett av de tre mötena hade de valt ut några dikter som de bildsatt på ett pappersark. Först läste Lillemor och hennes kollega högt, sedan diskuterade de texterna i gruppen. I

nästa skede fick de nyanlända själva läsa.

– Vid ett tillfälle var det en kvinna som läste sin egen poesi för oss. Det var roligt att vi fick så mycket tillbaka.

En annan som deltog i forskningscirkeln var Magnus Cadier, barn- och ungdomsbibliotekarie på Simrishamns bibliotek. Han och hans kollega bestämde sig för att testa ett alternativ till de sedvanliga boksamtalen på skolorna och

i stället satsa på den populära undervisningsmetoden ”grej of the day”. Den går ut på att man på tio minuter och utifrån tre overheadbilder presenterar ett ämne.

Han berättade om Maria Gripe, Shakespeare och *Markurells i Wadköping*, men också mycket om sig själv.

– Jag ville ha en personlig ingång, och jag bestämde redan från början att jag skulle berätta om att jag var mobbad i skolan, att jag kände mig annorlunda och utanför. Sedan kopplade jag det till litteratur, till Maria Gripe till exempel, som så tydligt lyfter fram individualiteten och låter en bejaka att man är annorlunda.

Att delta i forskningscirkeln var något av det bästa han har gjort sen han började jobba som bibliotekarie.

– Jag har varit på jättemånga inspirationsdagar och kurser, och visst, det finns alltid någon insikt att ta med sig hem, men mycket glöms också bort eller rinner ut i sanden. Den här gången tog jag med mig allt.

Lillemor Åkerman tycker att det var värdefullt med forskningens fördjupning av samtalen.

– När man jobbar på bibliotek är det viktigt att någon gång emellanåt lyfta sig över det rent praktiska och fundera över vad vi gör. Kanske kan vi också bidra med något till forskningen.

Den 7 juni presenterades forskningscirkeln under ett seminarium på Malmö högskola. För dem som missade det kommer det lagom till bokmässan också en bok där cirkelns deltagare berättar om sina respektive aktioner. ■

KÖRVERK OM LÄSNING

Läsningen är en privatsak, inte sällan förknippad med skam. Det visar en ny bok av läsambassadören Anne-Marie Körling.

Vad gör litteraturen med oss? Det är en fråga som Anne-Marie Körling, lärare, författare och Sveriges läsambassadör, intresserat sig för hela sitt liv. Redan som barn brukade hon fråga andra varför de läser, och i sin nya bok *Ovan trädtopparna*. Berättelser om att lära sig läsa och att fortsätta läsa har hon intervjuat 44 personer mellan nittiotre och två år gamla, om samma sak.

Det har blivit ett körverk som kommer människorna nära. Läsningen är nämligen en rätt privat historia, visar det sig.

– Allihop har sagt samma sak: ”Jag har ingenting att berätta”. Sedan har minnena flödat fram. Ibland ganska känsliga saker, berättar Anne-Marie Körling.

Tillagandet av litteraturen är inte sällan förknippat med skamkänslor. Vissa har inte lärt sig att läsa. Andra tror sig läsa fel sorts böcker, eller läsa på fel sätt.

– Det sorgligaste är en kvinna i åttiotsåldern som i hela sitt liv sett sig själv som en långsam läsare, och skämts för det. I skolan sneglade hon på sina klasskamrater, och när de bladdrade så gjorde hon samma sak, utan att hänga med.

En het diskussion nu är hur vi ska få fler att börja läsa. Kan du se något mönster i hur de här intervjupersonerna hittade in i litteraturen från början?

– Många har läst för att de har sett andra göra det. Högläsningen är en annan kungsväg. Men det viktigaste är att vi inte värderar varandras läsning. I boken berättar en kvinna om hur en lärare i skolan sade någonting nedlåtande om hennes sätt att läsa på och att det efter det läste sig för henne. Det slutade med att hon, som tidigare läst utan problem, hamnade hos specialpedagog.

Du jobbar ju som lärare. Vad kan skolorna göra?

– Läsningen måste bli synlig. Jag brukar själv läsa på mina lektioner. Och en gång bjöd jag in en vaktmästare som sade att han inte gillade att läsa. Han fick sitta med boken uppslagen och låtsas. Senare började han komma när jag högläste för klassen, och till sist blev han lärare själv.

Kvalitet och design

Libris

ERFARENHET

- Karosserifabrik sedan 1949, bussar för många olika behov
- Tillverkning av bokbussar sedan 1965 – med över 5 decenniers utveckling och erfarenhet
- Omkring 670 bussar levererade till alla de nordiska länderna och Mellaneuropa

VISION

- Att tillsammans med biblioteken utarbeta tilltalande och fungerande lösningar
- Ett utmärkt koncept med finsk kvalitet och design
- Visionen skapas av kreativt samarbete mellan bibliotek och professionell tillverkare

PÅLITLIG KVALITET

- Rostfri konstruktion mot tidens tand
- Varm och robust bokbuss för krävande nordiska förhållanden
- Kvalitetsprodukt som behåller sitt värde

Visionen skapas av kreativt samarbete mellan bibliotek och professionell tillverkare.

Välkommen att besöka oss på mässan Bok & Bibliotek 22.–25. September!

KIITOKORI OY
Box 22, FI-47401 Kausala, Finland
tel. +358 10 6161 200
fax +358 10 6161 222

www.kiitokori.fi

KIITOKORI
SPECIAL VEHICLES

Välkommen till nya biblioteksbladet.se

Den 22 september får Biblioteksbladet en ny webbplats. Nu blir den ännu tillgängligare för sina läsare.

Biblioteksbladet växer, både på webben och i sociala medier. På Facebook har antalet följare ökat med 90 procent sedan i januari. Samtidigt har biblioteksbladet.se ökat antalet användare med över 40 procent.

För att förbättra upplevelsen för våra besökare och för att kunna växa ytterligare har vi låtit webbyrån Wonderfour göra om design och teknik.

Initialt betyder det att sidan kommer att ladda snabbare, att den anpassar sig till mobilen eller paddan och att den får en del nya funktioner, som platsannonser.

I Biblioteksbladets senaste läsundersökning (2015) föredrog 78 procent att läsa tidningen på papper.

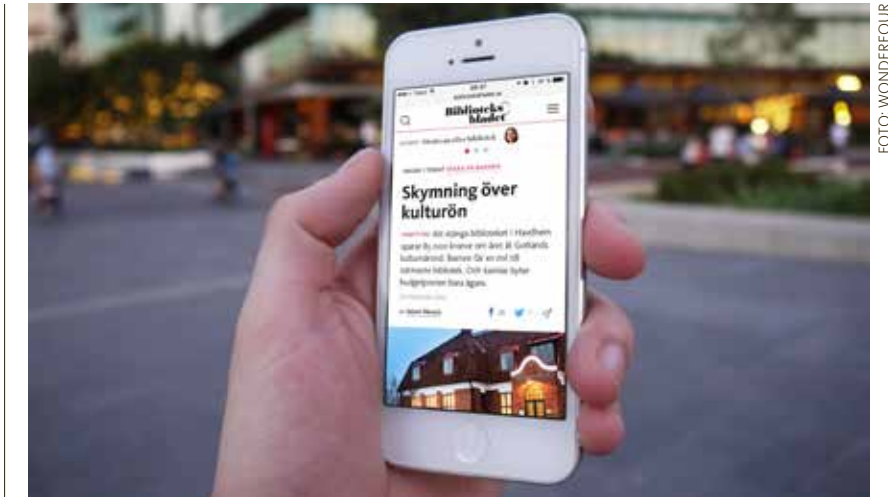

FOTO: WONDERFOUR

Till nästa gång tänker vi ändra på det. Det ska vi göra genom att fortsätta med den rapportering 94 procent av er redan gillar, men också genom att göra ännu vassare och tillgängligare

journalistik.

Välkommen att prova dig fram tillsammans med oss! Och säg gärna vad du tycker. ■

Annika Persson, chefredaktör

HEJ BIBLIOTEKARIE! GÖR VÅR FORSKNING TILL DIN KOMPETENS PÅ BOK & BIBLIOTEK 2016

I år finns vi på plats B06:71 vid Forskartorget!

Från Bibliotekarieutbildning till doktorexamen i biblioteks- och informationsvetenskap – hur gick det till?

Torsdag 11:30–11:50

Hur ska vi kunna öppna en pdf om 100 år?

Torsdag 12:00–12:45

Folkbiblioteken och flyktingarna

Fredag 10:00–10:45

Toleransen mot intoleransen

Fredag 15:30–15:50

Missar du seminariet? Se det i efterhand på Bibliotekshögskolans webbplats, eller kom på det uppföljande samtalet i vår monter. Vi bjuder även på mycket annat.

Mer information på bibliotekshogskolan.se

BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I BORÅS

CSL SAGA ÄR DET NYA, SNABBA

DIGITALA BIBLIOTEKET

UPPLEV DET SJÄLV PÅ

BOKMÄSSAN

MINGEL PÅ BREWHOUSE

Häng med på biblioteksmingel och träffa kolleger
Torsdag kväll, start 17:30 med visning av Saga
Anmäl dig på openlibrarysolutions.com

DU HITTAR OSS I MONTER D01:11

Tidskriftsläsesal på Carolina Rediviva.

Tidningar och tidskrifter på folkbibliotek

Vad är tidskrifter idag? Vem läser dem? Det var några av frågorna som diskuterades på nätverksträffen om tidningar och tidskrifter i Uppsala. Journalisten och tidigare BBL-medarbetaren Annina Rabe höll ett intresseväckande föredrag om den digitala tidskriften och dess definition. Visning av den nya tidnings- och tidskriftsavdelningen på Uppsala stadsbibliotek och en orientering om Carolina Redivivas arbete med tidskrifter stod också på programmet. Under nätverksdiskussionen kom det fram att en mycket viktig fråga för folkbiblioteken är spartider av dagstidningar som inte längre mikrofilmats. En arbetsgrupp inom nätverket bildades för att ta fram ett underlag från nätverket till Svensk biblioteksförning om hur man tycker att föreningen ska agera i frågan. Det formuleras eventuellt som en motion till årsmötet 2017.

Nätverket ändrade också sitt namn till Expertnätverket för tidningar och tidskrifter på folkbibliotek för att vara just ett nätverk för folkbibliotek. Kristina Andersson avgick efter många år som kontaktperson. Pascale Ruault, Västerås stadsbibliotek, blir ny

Annina Rabe föreläser.

Uppsala stadsbiblioteks nya tidnings- och tidskriftsavdelning.

kontaktperson och bildar styrgrupp tillsammans med Elin Lundberg och Maria Unosson, bäge från Malmö stadsbibliotek.

Nästa nätverksträff blir 18–19 maj 2017 i Stockholm. ■ Jenny Nilsson

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, skicka ett mail till Elza Zandi, informationsassistent: ez@biblioteksforeningen.org

KALENDARIVM

22–25 september, Bok & Bibliotek, Göteborg

● Bokmässan är Nordens största mötesplats för bok- och biblioteksbranschen. Mässan startade 1985 och hade då 5 000 besökare. Sedan dess har den vuxit betydligt och mottar nu årligen runt 100 000 besök under fyra dagar i september. Självklart är Svensk biblioteksförning på plats!

24 oktober, Prisceremoni för Sveriges biblioteks utmärkelser, Stockholm

● Måndag 24 oktober klockan 17.00 delas Sveriges biblioteks utmärkelser ut. Läs mer om Svensk biblioteksförnings alla priser på webbplatsen.

27–28 oktober, Mötesplats Profession – Forskning, Borås

● Föreningens årliga Forskardag går från och med i år samman med konferensen Mötesplats Borås. Under gemensam flagg arrangeras för första gången konferensen under nytt namn: Mötesplats Profession – Forskning.

Konferensen äger rum 27–28 oktober i Borås och arrangeras av Högskolan i Borås, Kultur i Väst, Borås stadsbibliotek och Svensk biblioteksförning. Mer information om konferensen finns på webbplatsen. Kontaktperson på föreningens kansli är Katarina Wiberg.

Kalendariet fortsätter på sidan 46.

AKTUELLT FRÅN FÖRENINGEN

HAR DU TIPS eller förslag på något du vill att andra medlemmar ska ta del av, skicka ett mail till Elza Zandi, informationsassistent: ez@biblioteksforeningen.org

Fortsättning på kalendariet från sidan 45.

KALENDARIUM

21 november, Framtiden knackar på – från historiska kartor till hardcorescenen. En konferens om arkivens komplexa uppdrag, Umeå

• Det gemensamma kulturarvet som samlas i arkiven är en stor tillgång i bibliotekens referensarbete. Mer och mer material digitaliseras och blir tillgängligt samtidigt som kraven på säkerhet, copyright och skretess försvårar åtkomsten.

Även migration, genus och HBTQ-frågor angår många. Hur för arkiven samtidens mångfald in i framtiden? En stor utmaning ligger i att anpassa insamlingsmetoder till den digitala världen. Vad finns att hitta nu och vad kommer att bevaras? Hur kan digitaliseringen bli en brygga mellan forskning, ABM och besökare?

Datum: 21 november 2016 i kulturhuset Väven i Umeå.

Medverkande: Pelle Snickars, Umeå universitet, Torsten Johansson, Kungl. biblioteket, Susanne Odell, Folkrorelsearkivet i Västerbotten och Cuno Bernhardsson, Forskningsarkivet är några av de föreläsare som kommer att medverka.

Arrangörer: Sveriges depåbibliotek och lånecentrum samt Forskningsarkivet, Umeå UB. Mer information och program kommer.

FOTO: KATARINA WIBERG

Internationella
frågor om upphovsrätt
diskuterades

”Biblioteken behöver vara aktiva på alla plan”

Svensk biblioteksforenings nätverk för bibliotek och upphovsrätt hade möte i Stockholm den 19 maj.

Under mötet höll Victoria Owen, University of Toronto och Jonas Holm, jurist på Stockholms universitetsbibliotek, ett inspirerande samtal om den internationella utvecklingen av upphovsrättsfrågor.

Victoria Owen pratade utifrån sina erfarenheter som tidigare ordförande i IFLA-kommittén Copyright and other Legal Matters (CLM). Hon ansåg att biblioteken behöver sträva efter internationella reformer och få samma rättigheter till digitalt material som vi har till tryckt.

– Biblioteken behöver vara aktiva på alla plan för att kunna påverka våra politiker, vare sig det är nationellt eller internationellt, säger Victoria Owen.

Därefter berättade Isabel Dunkars från Bonus Copyright Access om det så kallade Högscoleavtalet som i huvudsak reglerar kopiering av upphovsrättsligt skyddat material i undervisningssyfte.

Nätverket arbetar just nu bland annat med ett gemensamt informationsmaterial kring upphovsrätt riktat till lärare och studenter vid universitet och högskolor. Både informationsfoldrar och korta videofilmer planeras.

Nätverket har närmare 60 medlemmar och är öppet för alla bibliotekstyper. I dagsläget är merparten av medlemmarna från forskningsbibliotek. Deltagarna arbetar med varierande uppgifter som forskarstöd, digitalisering, undervisning, licenser, öppen data m.m. men har också intresse av internationella frågor.

Katarina Wiberg

Forskare möttes i Uppsala

UPPSALA UNIVERSITET var värd för den nionde CoLIS-konferensen som ägde rum 27–29 juni. Conceptions of Library and Information Science (CoLIS) är en internationell konferensserie som syftar till att samla forskning och idéer inom biblioteks- och informationsvetenskap och andra relaterade discipliner.

Årets konferens arrangerades av Institutionen för ABM vid Uppsala

universitet och Avdelningen för ABM vid Lunds universitet och samlade deltagare från över 20 länder. Konferensens huvudtalare var Geoffrey Bowker, University of California, Irvine, Louise Limberg, Högskolan i Borås och Pamela McKenzie, University of Western Ontario.

CoLIS9 genomfördes med stöd av Svensk biblioteksforening m.fl. ■

Katarina Wiberg

MÖTESPLATS PROFESSION FORSKNING

Borås 27-28 oktober 2016

Program och anmälan:

www.hb.se/bhs

Arrangörer är Högskolan i Borås, Kultur i Väst, Borås stadsbibliotek och Svensk Biblioteksforening

Ny skrift ute nu

SVENSK BIBLIOTEKSFÖRENING är en del av en internationell rörelse för att stärka biblioteken och allas rätt att söka, ta emot och sprida information och idéer. Det internationella arbetet är viktigt för oss och möjliggör bland annat deltagande för föreningens medlemmar i internationellt erfarenhetsutbyte genom resestipendier.

I en ny skrift beskriver Svensk biblioteksförning vårt internationella engagemang och de överväganden som ligger till grund för varför vi valt att kanalisera vårt arbete i långsiktiga och hållbara strukturer. Skriften finns på både svenska och engelska på föreningens webbplats. ■

Dags att söka stöd!

Nu utlyser vi årets **utvecklingsstöd** och **forskningsinitierande stöd**. Sista dag att söka är den 30 september. Information om vilka som kan söka och hur man gör finns på vår webbplats. ■

Stort behov av mer EU-kunskap

Svensk biblioteksförning har lämnat in remissvar på utredningen *EU på hemmaplan* (SOU 2016:10). Utredningens uppdrag har varit att främja insyn, delaktighet och inflytande för enskilda och organisationer i frågor som beslutas av EU. I svaret framhåller föreningen bland annat att möjligheterna till inflytande och delaktighet i pågående lagstiftningsprocesser inom EU behöver utvecklas. Kunskapsnivån om EU behöver också höjas vilket förutsätter förändringar i grund- och gymnasieskolans styrdokument. Slutligen behöver regeringens och myndigheters information om löpande lagstiftningsarbete inom EU stärkas.

EU-medlemskapet har inneburit en förskjutning av makt till förmån för regeringen vilket måste kompenseras med åtgärder som leder till ökad insyn och påverkansmöjligheter. Frågor som är under beredning inom EU bör regeringen löpande förankra och inhämta synpunkter på, framför allt betydligt tidigare i processen. Detta skulle förbättra möjligheterna till delaktighet, insyn och påverkansmöjligheter för enskilda och organisationer. Det skulle också förbättra kvaliteten på lagstiftningen om fler åsikter och erfarenheter gavs möjlighet att komma till tals innan beslut fattas. Kunskapsnivån och förståelsen för lagstiftningsprocessen inom EU skulle också öka vilket torde bidra till en mer vital samhällsdebatt.

Behovet av korrekt och saklig samhällsinformation är nödvändig för att människor ska kunna bilda sig en välgrundad uppfattning och delta fullt ut i samhällslivet. Detta gäller inte minst EU-frågor där kunskaperna är sämre och intresset lägre. Här spelar landets folkbibliotek en viktig roll för att säkerställa

”EU-medlemskapets har inneburit en förskjutning av makt.”

allas tillgång till information på många olika språk i tillgängliga format. De används också i allt högre grad

som en arena för aktiviteter även för samhällsfrågor. Biblioteken står redo att axla ett större ansvar för att arbeta för fri tillgång till information och ett fritt meningsutbyte i enlighet med bibliotekslagen, förutsatt att bibliotekshuvudmännen tar sitt ansvar för finansiering och bemanning.

FOTO: PIXABAY

Svensk biblioteksförning delar utredningens bedömning, att regeringen har en särställning när det gäller informationsansvar om pågående lagstiftningsarbete inom EU. Vi delar också bedömningen att myndigheterna mer utförligt bör informera om EU-relaterade frågor inom sina respektive områden. Vi ställer oss därför bakom utredningens förslag i dessa avsnitt.

Läs Svensk biblioteksförnings yttrande i sin helhet på vår webbplats. ■

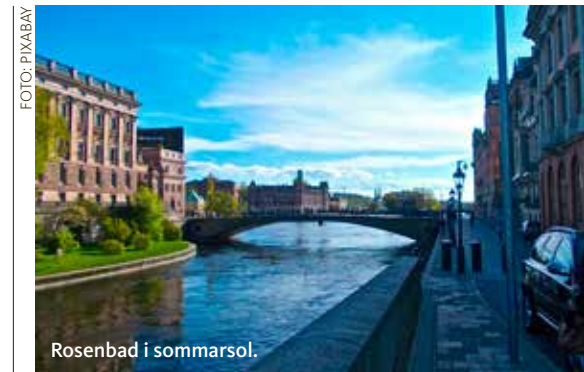
Björn Orring

Bibliotek – svaret på demokratiska utmaningar

Svensk biblioteksförning har lämnat svar på *Låt fler forma framtiden, 2014 års Demokratiutredning* (SOU 2016:5). Utredningens uppdrag har varit att utreda hur engagemanget inom den representativa demokratin kan öka och breddas och hur individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen kan stärkas. I fokus är det som ibland kallas för mellanvalsdemokrati, alltså individens möjligheter att utöva inflytande på andra sätt än genom allmänna val. Utredningen spänner över många områden, varav flera har bäring på bibliotekssektorn.

Föreningen har i sitt remissvar bland annat lyft fram bibliotekens roll och betydelse för att stärka det demokratiska samhällets utveckling. Bibliotek är ett av samhällets bästa svar också på framtidens demokratiska utmaningar, de fungerar som mötesplats för alla människor och är en av få arenor i samhället som alla har tillgång till, oavsett bakgrund och förutsättningar. Utredningen konstaterar exempelvis att det behövs fler öppna mötesplatser i landets kommuner, en uppfattning vi delar. Därför är dagens utveckling, där antalet bibliotek stadigt minskar, särskilt allvarig. Här har huvudmännen i landets kommuner ett stort ansvar för att folkbiblioteken får de resurser som behövs för att leva upp till de krav som bibliotekslagstiftningen ställer.

VIDARE BEHANDLAR utredningen den kritik som riktas mot dagens skola av såväl Skolinspektionen som Skolverket, på grund av att alltför många elever inte får tillräckliga kunskaper i kritiskt tänkande och

Rosenbad i sommarsol.

källkritik. Att en tredjedel av eleverna i årskurs 7–9 uppger att de inte alls får någon undervisning i källkritik är mycket allvarligt. Det leder till att de är sämre rustade att delta i den demokratiska beslutsprocessen och göra sin röst hörd. Föreningen lyfter i svaret fram behovet av att bemanna landets skolbibliotek. Trots lagkrav saknas det helt bemannade skolbibliotek i en tredjedel av landets kommuner. Menar vi allvar med att stärka ungas kunskaper i MIK är en satsning på skolbiblioteken helt nödvändig.

Utredningen lämnar också en rad förslag för att öka möjligheterna till delaktighet och möjligheterna till inflytande för intresseorganisationer. I remissvaret lyfter Svensk biblioteksförning fram att en öppen och transparent demokratisk process är en förutsättning för en vital demokrati. I detta ligger att så många olika röster som möjligt ska kunna göra sig hörda. Att låta fler röster komma till tals under den demokratiska processen förbättrar kunskapsunderlaget och stärker legitimiteten i de politiska besluten. Föreningen bejakar flera av de förslag som utredningen lämnat som syftar till att öka möjligheterna för organisationer att exempelvis delta i remissrundor och samråd under den politiska processen. ■

Björn Orring

IFLA i Columbus

Varför är du här?

FOTO: JENNY NILSSON

Calle Nathanson, Svensk biblioteksförnings ordförande:

– Jag är här för att nätverka med representanter från andra biblioteksförningar. Man får en överblick över vilka frågor som är aktuella inom bibliotekssektorn. Jag är också föreningens representant i General Assembly. Det är imponerande hur aktivt och ihärdigt IFLA arbetar med världsförbättrande frågor, som ofta är kopplade till FN:s mål.

FOTO: JENNY NILSSON

Inga-Lill Nilsson, bibliotekarie, Karlstads universitetsbibliotek:

– Jag tycker att WLIC bjuder en bra mix av föreläsningar och mötespunkter för alla typer av bibliotek. Jag har framför allt bevakat upphovsrättsfrågor till exempel på sessionen Copyright Matters, som ville spegla det översynsarbete av upphovsrättslagar som pågår i många länder. Det är en internationell fråga som berör alla bibliotek. Vi måste se till att biblioteken har kompetens inom området.

Vad var bäst?

FOTO: JENNY NILSSON

Kerstin Wockatz, konsult kultur och lärande, Kultur i Väst:

– Det var nog off site seminariet om bibliotekens arbete med flyktingar och nyanlända. Det är en aktuell fråga för bibliotek över hela världen. En kvinna från ett bibliotek i Paris berättade om en extrem situation då flyktingar bosatte sig en period utanför biblioteket, ett stopp på väg till Calais och Storbritannien. Hon var väldigt öppen och talade om hur de hanterat en situation de inte varit professionellt förberedda för.

Global Vision – Local Impact

IFLA:S NYA generalsekreterare Gerald Leitner presenterade vid ett flertal tillfällen sin syn på IFLA:s framtid. Hans vision är ”Global Vision - Local Impact”. Han sa också att IFLA måste förändras från grunden och bli mer inkluderande och få en mer konsultativ roll. Han menar också att IFLA under 2017 ska arbeta fram en global biblioteksvision, en vision som ska formuleras tillsammans med medlemmar och andra.

Han vill också ta fram en digital, global Library Map – en sammanställning av bibliotekstatistik från alla IFLA:s medlemsländer. IFLA får ofta frågor om hur många bibliotek det finns i världen och statistik skulle hjälpa dem i deras opinionsbildande arbete. Vid dessa tillfällen poängterades från svenskt håll vikten av att kartan visar på framtidens bibliotek och inte bara på bibliotekslokaler och utlån, med tanke på att vi alla arbetar allt mer med att gå utanför våra lokaler för att möta alla och att utlån bara

FOTO: JENNY NILSSON

visar en sida av bibliotekens mångskiftande verksamhet.

Vidare kommer man att göra en medlemsundersökning – nytt inom IFLA. Kommentarer kring detta var att man skulle behöva gå ut och även fråga samhället runtomkring vad de vill ha av bibliotek och IFLA. ■

Catharina Isberg,
bibliotekschef i Helsingborg
Jenny Nilsson,
Svensk biblioteksförning

IFLA-sektioner möts i Sverige

UNDER IFLA-KONGRESSEN i Columbus träffas de olika sektionernas styrgrupper (Standing Committee) för att driva sina frågor framåt. Man arbetar utifrån de övergripande målsättningar som IFLA har i sin strategiska plan, men med inriktning på sina specialfrågor. Alla som är intresserade kan vara med som observatörer på mötena. Varje år ses styrgrupperna också på ett så kallat Mid-year Meeting. I Columbus beslutade två sektioner att vårens möten blir i Sverige. Styrgrup-

FOTO: JENNY NILSSON

pen för skolbibliotek träffas i Stockholm och styrgruppen för barnbibliotek i Göteborg. ■

Jenny Nilsson

FOTO: KATARINA WIBERG

Mottagning på Nationalbiblioteket i Helsingfors.

Rekord på LIBER 2016

LIBER:s årliga konferens genomfördes för 45:e gången från den 29 juni till den 1 juli.

I ett varmt och soligt Helsingfors samlades rekordmånga deltagare (541 stycken från 35 länder) och över 40 talare. Ett genomgående tema på konferensen var open access och bibliotekens roll som kunskaps- och forskningsförmedlare. Andra stora frågor som diskuterades var hantering av forskningsdata, upphovsrätt och digitala humaniora.

Barbara J. Ryan från Group on Earth Observations (GEO) höll en inspirerande föreläsning om hur användandet av satellitdata hade ökat markant efter att man beslutat att till-

gängliggöra informationen fritt.

Peter Leonard från Digital Humanities Lab vid Yales universitetsbibliotek gav en demonstration av hur man kan använda sig av digitaliserat material i biblioteket. I projektet har de arbetat med material från tidskriften Vogue, som är digitaliserad i sin helhet, från första amerikanska utgåvan 1892 fram tills nu. Genom text- och datautvinning har man kunnat genomföra olika typer av analyser som kan vara användbara för olika discipliner som t ex modevetenskap, genusvetenskap och ekonomisk historia.

Nästa år äger konferensen rum i Patras, Grekland. Läs mer på: libereurope.eu ■ **Katarina Wiberg**

Vårmöte med Expertnätverket

EXPERTNÄTVERKET för statliga bibliotek samlade över 40 deltagare till möte den 31 maj i Stockholm. Temat var ”Utvärdering som metod för utveckling, omorientering och förändring samt de statliga bibliotekens plats i den nationella biblioteksstrategin”. Talare var bland andra Robin Travis (Riksdagsförvaltningen), Christina Cronstioe och Ela Klayman-Cohen (Statistiska centralbyrån) och Margareta Nelke (konsult inom utredning och utvärdering av biblioteksverksamhet).

Christine Wallén, KB och Katarina Wiberg, Svensk biblioteksförning, presenterade ett gemensamt projekt

om kartläggning av statliga myndigheters vetenskapliga informationsförsörjning som kommer att genomföras under hösten. Därefter berättade Annika Peurell från Vitterhetsakademins bibliotek, Riksantikvarieämbetet, om vad som är på gång inom Forum för specialbibliotekschefer.

Träffen avslutades med en diskussion kring myndighetsbibliotekens roll i den nationella biblioteksstrategin. Karin Linder och Krister Hansson från sekretariatet för nationell biblioteksstrategi vid Kungliga biblioteket deltog i diskussionen. ■

Katarina Wiberg

Mötesplats Profession – Forskning 2016

KONFERENSEN äger rum 27–28 oktober i Borås. Den handlar om vad som ger biblioteket genomslag i organisationen, om yrkets utveckling och om det moderna bildningsbegreppet. Det finns även flera seminarier och workshoppar att välja mellan.

Konferensen äger rum vartannat år och har en viktig funktion för erfarenhetsutbyte och kontakt mellan utbildning, forskning och alla typer av biblioteksverksamhet och ger utrymme för reflektioner kring evidensbaserat arbete och andra forskningsmetoder. Det är en möjlighet för dig som arbetar i professionen att uppdatera dig och ta del av ny forskning inom biblioteksområdet. Du som forskare får tillfälle att pröva och testa dina tankar och ges värdefulla kontakter med bibliotekspraktiken på fältet.

Målgruppen är anställda inom alla bibliotekstyper, forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap och närliggande områden samt bibliotekariestudenter.

Arrangörer är Högskolan i Borås, Kultur i Väst, Borås stadsbibliotek och Svensk biblioteksförning.

Program finns på Svensk biblioteksförnings webbplats. ■

Katarina Wiberg

Dags att söka resestipendier

Som medlem i Svensk biblioteksförning har du möjlighet att söka resestipendier. Avsikten med resestipendierna är att fördjupa den enskildes bibliotekskunskaper. Sista ansökningsdag är 30 september, nästa tillfälle att söka kommer till våren och då är sista ansökningsdag 31 mars. Läs mer på föreningens webbplats. Du kan också kontakta Jenny Poncin, jp@biblioteksforeningen.org ■

BIBLIOTEK

MÖBLER & INSPIRATION

Välkommen in!

NY BROSCHYR!
i nästa nummer av
Biblioteksbladet!

Biketjänst heter numera

**BK LIBRARY
INTERIORS**

www.bklibrary.se